

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΥΡΟΥΚΗ Δ. ΕΙΣΗΧΕΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

*«Ο ρόλος της αντιμετώπισης του ζητήματος της φτώχειας στην
επίτευξη αειφόρου - βιώσιμης ανάπτυξης»*

001151560

Η εργασία υποβάλλεται για τη μερική κάλυψη των απαιτήσεων
με στόχο την απόκτηση του διπλώματος

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»

από

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Φουντούκη Ευδοκία

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Οκτώβριος 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΕΙΣ.	51560 + CD
ΣΟΜΦ.	340#3
ΤΑΞΗ	339.4'6 ΦΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

ΔΗΛΩΣΗ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη, Φουντούκη Ευδοκία, δηλώνω υπεύθυνα ότι η εργασία αυτή είναι πρωτότυπη και εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου «Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική» του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Η Δηλούσα

Φουντούκη Ευδοκία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου «Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική» του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς με επιβλέποντα καθηγητή τον κ. Π. Παντελίδη. Το αντικείμενο που επιλέχθηκε για μελέτη αφορά στο ζήτημα της φτώχειας. Πρόκειται για ένα ζήτημα πρωτεύουσας σημασίας, για το οποίο γίνεται πολύς λόγος σήμερα τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι επιπτώσεις του στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση, αλλά και σε αυτό που σήμερα αποκαλείται βιώσιμη ανάπτυξη, είναι τεράστιες. Πρόκειται για έναν σύγχρονο όρο που έχει επικρατήσει διεθνώς, αντανακλώντας αφενός το μέγεθος του εύρους του, αφετέρου δε, την ανάγκη για ένα μέλλον το οποίο θα είναι σε θέση να απολαμβάνουν όλοι. Μάλιστα, αξιόλογο είναι ότι η Εκκλησία έχει και αυτή ασχοληθεί με αυτό το ζήτημα, θέτοντας παράλληλα το ερώτημα αν πρόκειται για αειφόρο ή βιώσιμη ανάπτυξη.

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι το ζήτημα της φτώχειας είναι τόσο μεγάλο και πολυπαραγοντικό, που θα ήταν δύσκολο να το προσεγγίσει κανείς. Για το λόγο αυτό, στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά σε ορισμένες μόνο πλευρές του θέματος. Στο κεφάλαιο 1 αναλύεται το φαινόμενο της παγκόσμιας φτώχειας και γίνεται μία προσπάθεια προσέγγισης της έννοιας και του περιεχομένου της φτώχειας, ενώ στο κεφάλαιο 2 παρουσιάζεται η σύνδεση του φαινομένου με την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο κεφάλαιο 3 καταγράφονται τα μέτρα που λαμβάνουν οι διεθνείς οργανισμοί για την αντιμετώπισή του, ενώ στο κεφάλαιο 4 περιγράφεται η οικονομική ανισότητα στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο 5 δίδονται οι διαστάσεις που λαμβάνει η παιδική φτώχεια στο Βιομηχανικό Κόσμο και τέλος, στο κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ο γράφων.

Σκοπός της εργασίας είναι, ασφαλώς η ανάδειξη της σπουδαιότητας του φαινομένου και η κινητοποίηση του καθενός από εμάς, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα θέμα που μας αφορά όλους. Ειδικά, η κρίσιμη οικονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας, θα πρέπει να αποτελέσει για όλους μας κίνητρο να ασχοληθούμε περισσότερο με το ζήτημα της φτώχειας και, ενδεχομένως, να επανεξετάσουμε τις προτεραιότητές μας.

Ο γράφων επέλεξε τη μέθοδο της βιβλιογραφικής έρευνας λόγω της δυσκολίας που συνεπάγεται η καταγραφή στοιχείων πάνω στο ζήτημα αυτό σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται στο τέλος της εργασίας και αφορούν τόσο σε βιβλιογραφικές αναφορές, όσο και σε ιστοσελίδες στο διαδίκτυο. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το εύρος των πηγών υπήρξε πραγματικά μεγάλο. Καταβλήθηκε, παρόλα αυτά προσπάθεια να γίνει μία, όσο το δυνατό, αποτελεσματικότερη μελέτη, παρουσίαση και σχολιασμός τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δήλωση.....	2
Περίληψη.....	3
Περιεχόμενα.....	5
Λίστα Πινάκων και Χαρτών.....	8
Συντομογραφίες.....	9
Εισαγωγή.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι - Το φαινόμενο της παγκόσμιας φτώχειας	
1. Στην αυγή του 21 ^{ου} αιώνα.....	13
2. Παρουσίαση των όρων περί ανάπτυξης.....	15
2.1 Αειφόρος Ανάπτυξη - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.....	15
2.2 Αειφορική Χρήση - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.....	15
2.3 Βιώσιμη Ανάπτυξη - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.....	15
2.4 Αειφόρος Ανάπτυξη - σύμφωνα με την ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.....	16
3. Προσέγγιση της έννοιας και του περιεχομένου της φτώχειας.....	17
4. Φτώχεια στον κόσμο.....	20
4.1 Φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα.....	22
5. Η σιωπηλή πρόκληση της Αφρικής.....	24
6. Φτώχεια στη Λατινική Αμερική.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ - Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός	
1. Έννοια και περιεχόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού.....	30
1.1 Παράμετροι προσδιορισμού του κοινωνικού αποκλεισμού.....	33
2. Δείκτες παρακολούθησης κοινωνικού αποκλεισμού.....	35
2.1 Η έκθεση του New Policy Institute - NPI.....	35

2.2 Άλλες εκθέσεις.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III - Αναπτυξιακές πολιτικές και μέτρα διεθνών φορέων δράσης	
1. Διεθνείς Οργανισμοί και προοπτικές για την αντιμετώπιση της φτώχειας.....	42
2. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών - ΟΗΕ.....	43
2.1 Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη (United Nations Development Program - UNDP).....	43
2.2 Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Development Goals).....	44
2.3 Το ζήτημα των πόρων ως παράγοντας που εμποδίζει την εφαρμογή των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας.....	48
2.4 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και Περιφερειακή Ανάπτυξη.....	49
3. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου - ΠΟΕ.....	51
3.1 Υπουργική Συνδιάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στη Doha.....	52
3.1.1 Έναρξη των διαπραγματεύσεων, 2001.....	52
3.1.2 Διακοπή των διαπραγματεύσεων, 2006.....	53
3.2 Τομείς δράσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.....	55
3.3 Το εμπόριο ως μοχλός επίτευξης των «Στόχων της Χιλιετίας».....	57
4. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - ΔΝΤ.....	58
4.1 Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP).....	58
4.2 Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF).....	59
4.2.1 Τομείς αναφοράς των Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF).....	59
4.2.2 Όροι των Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF).....	61
4.3 Κατάσταση προόδου της Νέας Προσέγγισης.....	61
4.4 Η πρωτοβουλία PRGF - HIPC Trust.....	62
5. Παγκόσμια Τράπεζα - ΠΤ.....	66
5.1 Η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες».....	67

5.1.1 Πώς λειτουργεί η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες».....	68
5.1.2 Από πού χρηματοδοτείται η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες».....	69
5.1.3 Πώς έχουν επωφεληθεί οι χώρες από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες».....	72
5.2 «Πολύπλευρη Πρωτοβουλία για την Παραγραφή του Χρέους» (Multilateral Debt Relief Initiative - MDRI).....	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV - Οικονομική ανισότητα στην Ελλάδα	
1. Διαχρονική εξέλιξη.....	76
2. Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών.....	78
2.1 Μεθοδολογία.....	78
2.2 Εμπειρικά αποτελέσματα.....	79
2.2.1 Δομή των οικονομικών ανισοτήτων.....	79
2.2.2 Διαστάσεις και προσδιοριστικοί παράγοντες της φτώχειας.....	81
2.2.3 Μεταβολές των δεδομένων στην υπό εξέταση περίοδο.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V - Παιδική Φτώχεια στο Βιομηχανικό Κόσμο	
1. Η νέα μάστιγα του 21 ^{ου} αιώνα.....	86
2. Η Έκθεση του Κέντρου Ερευνών Innocenti της UNICEF στη Φλωρεντία.....	88
3. Η στάση της Ευρώπης.....	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI - Συμπεράσματα	
Βιβλιογραφία.....	96
Παράρτημα I.....	99
Παράρτημα II.....	107

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1. Απόδοση των επιπέδων προσδόκιμου επιβίωσης ανά τον κόσμο.....	20
Χάρτης 2. Παγκόσμιος χάρτης με το συντελεστή Gini, ένα μέτρο εισοδηματικής ανισότητας.....	21
Χάρτης 3. Παγκόσμιος χάρτης με τον Ανθρώπινο Δείκτη Ανάπτυξης.....	22
Πίνακας 1. Κατάταξη των χωρών της Λατινικής Αμερικής σύμφωνα με το δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης.....	27
Πίνακας 2. Δεσμευμένες αμοιβαίες συνεισφορές στην PRGF - HIPC Trust κατά ομάδες χωρών με επίσης επιτόκιο 0.5%.....	63
Πίνακας 3. Παρεχόμενη βοήθεια προς τις υπερχρεωμένες χώρες όπως προβλέπεται από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτώχες Χώρες» (καταγεγραμμένη κατάσταση στις 26 Ιανουαρίου 2006), σύμφωνα με την αρχική πρωτοβουλία του 1996.....	70
Πίνακας 4. Παρεχόμενη βοήθεια προς τις υπερχρεωμένες χώρες όπως προβλέπεται από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτώχες Χώρες» (καταγεγραμμένη κατάσταση στις 26 Ιανουαρίου 2006), σύμφωνα με την πρωτοβουλία του 1999.....	71
Πίνακας 5. Δομή των οικονομικών ανισοτήτων στην Ελλάδα.....	79
Πίνακας 6. Επιλεγμένες ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας	82
Πίνακας 7. Απεικόνιση των ευρημάτων της Έκθεσης του Κέντρου Ερευνών Innocenti της UNICEF στη Φλωρεντία.....	89
Πίνακας 8. Επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες που απεικονίζουν την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας για την περίοδο 2001 - 2006.....	108

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΕΑΒ	Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια
ΕΟΠ	Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΤ	Παγκόσμια Τράπεζα
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΑΔΦ	African Development Fund
ECHP	European Community Household Panel
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries
IDA	International Development Association
I- PRSP	Interim Poverty Reduction Strategy Papers
IPPR	Institute for Public Policy Research
JSAs	Joint Staff Assessments
MDGs	Millennium Development Goals
MDRI	Multilateral Debt Relief Initiative
NPI	New Policy Institute
PRGF	Poverty Reduction Growth Facilities
PPSP	Poverty Reduction Strategy Papers
UNDP	United Nations Development Program

Εισαγωγή

Το τέλος του 20ού αιώνα και οι αρχές του 21ου χαρακτηρίζονται από έκρηξη της μαζικής φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και από σημαντική επιδείνωση βασικών δεικτών «ανθρώπινης ανάπτυξης», ακόμα και σε χώρες του λεγόμενου αναπτυσσόμενου κόσμου.¹ Αν και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990 παρουσιάστηκε παγκοσμίως ανοδική τάση του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index)², για πρώτη φορά κατά τη μεταπολεμική περίοδο αυτή ακολούθηθηκε από αναστροφή των τιμών του δείκτη. Πιο συγκεκριμένα, «σε πενήντα τέσσερις χώρες η μαζική φτώχεια ανήλθε σε σημαντικά επίπεδα, ενώ σε είκοσι μία από αυτές το ποσοστό των ανθρώπων που διαβιούν σε συνθήκες λιμού αυξήθηκε κατά πολύ, και σε δεκατέσσερις πολύ περισσότερα παιδιά πεθαίνουν από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Αναφορικά με τις χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, η κατάσταση είναι εξαιρετικά κρίσιμη, αν σκεφθεί κανείς ότι ένα στα δύο άτομα ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας».³

Εύλογα, επομένως, διαπιστώνει κανείς την ανάγκη που δημιουργήθηκε για την αντιμετώπιση αυτών των εξελίξεων σε διεθνή κλίμακα με τη σύμπραξη διεθνών και μη οργανισμών και μεμονωμένων πλούσιων κρατών. Εξάλλου, η έννοια της παγκοσμιοποίησης που αποτελεί πλέον πραγματικότητα, επιτάσσει την αντιμετώπιση

¹ Στους δείκτες αυτούς συμπεριλαμβάνονται, εκτός των άλλων, το προσδόκιμο επιβίωσης, η βρεφική και παιδική θνησιμότητα, η απόκτηση στοιχειώδους παιδείας κ.ά.

² Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (United Nations Development Program)

³ Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, (2004), Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, Μέρος 1^ο - Η παγκόσμια και ευρωπαϊκή διάσταση, κεφ. 1^ο - Ο διάλογος για την παγκόσμια φτώχεια, Αθήνα, Εξάντας, σελ. 29 - 30

του κόσμου ως έναν ενιαίο και ολοκληρωμένο κοινωνικό σχηματισμό. Είναι, λοιπόν, άρρηκτα συνδεδεμένη με τη φτώχεια, καθώς με την κατάργηση των εδαφικών περιορισμών απαιτούνται νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, με ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές της ισονομίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Ωστόσο, ένα από τα θέματα που προέκυψαν έχει να κάνει σχετικά με το κατά πόσο η παγκοσμιοποίηση λειτουργεί ως μοχλός που ενισχύει την ισονομία ή αντιθέτως συμβάλλει στην ανισοκατανομή του εισοδήματος. Πράγματι, πολλές έρευνες που διεξήχθησαν προσπάθησαν να αναζητήσουν μία τεκμηριωμένη απάντηση στο ζήτημα αυτό. Όπως διαπιστώθηκε, κάθε άλλο παρά καρποφόρες υπήρξαν οι πολιτικές διεθνών οργανισμών στο ζήτημα της αντιμετώπισης της φτώχειας. Αντιθέτως, παρατηρήθηκε άνιση ανάπτυξη και διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο δεν εξαλείφει τη σπουδαιότητα του παγκόσμιου διαλόγου ούτε και υποδηλώνει την κατάργηση διεθνών πρακτικών. Η υιοθέτηση των σωστών πολιτικών είναι σε θέση υπό τις κατάλληλες προϋποθέσεις να οδηγήσει στην αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού. Σε επόμενο κεφάλαιο, παρατίθενται οι στόχοι, οι πολιτικές και τα μέτρα διεθνών οργανισμών που ασχολήθηκαν με το ζήτημα της αντιμετώπισης της φτώχειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Το φαινόμενο της παγκόσμιας φτώχειας

1. Στην αυγή του 21^{ου} αιώνα

Στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, το φαινόμενο της φτώχειας αποτελεί ένα από τα ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες περισσότερο από ποτέ. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στα διεθνή φόρουμς και στον τύπο δείχνουν ότι η παγκόσμια φτώχεια εξαπλώνεται με ανατριχιαστικούς ρυθμούς. Και ακούγονται ακόμη πιο ανατριχιαστικά όταν αποτελούν αποτελέσματα ερευνών που διεξάγονται από διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι προσανατολίζονται σε πολιτικές που οδηγούν στην αύξηση, σε καθημερινή βάση, των κατοίκων του πλανήτη που ζουν σε συνθήκες εξαθλίωσης. Ο ρυθμός αύξησης των ανθρώπων αυτών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας⁴ είναι ανάλογος με το ρυθμό αύξησης του πλούτου που βρίσκεται στα χέρια όλο και πιο λίγων.

Οι δεσμεύσεις της διεθνούς κοινότητας για καταπολέμηση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο κατέχουν εξέχουσα θέση στη διεθνή σκηνή. Θα πρέπει, ωστόσο, να τονίσουμε ότι τα μέτρα και οι δράσεις των κρατών που προσανατολίζονται προς αυτήν την κατεύθυνση εντάσσονται στο πλαίσιο των υποχρεώσεών τους και δεν αποτελούν προαιρετική χειρονομία. Το έτος 2005 χαρακτηρίστηκε από αποτυχία των κρατών να μειώσουν τα επίπεδα φτώχειας, αν σκεφτεί κανείς ότι τη χρονιά αυτή όπου η οικονομική παραγωγή του κόσμου ήταν μεγαλύτερη από ποτέ, περισσότεροι από 800 εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο ζούσαν σε συνθήκες χρόνιου υποσιτισμού⁵. Απεδείχθη το τεράστιο οικονομικό και κοινωνικό χάσμα τόσο μεταξύ των κρατών όσο και στο εσωτερικό ακόμα και των πλουσιότερων κρατών, γεγονός το οποίο

⁴ Στην Ενότητα 3 του ίδιου κεφαλαίου εξηγούμε πώς ορίζεται το όριο της φτώχειας

⁵ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Παγκόσμιας Συνόδου Κορυφής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2005

δημιούργησε ερωτηματικά σχετικά με το αν οι δεσμεύσεις των κρατών αποτελούν υποσχέσεις και ρητορείες. Αν δηλαδή συνιστούν την εξεύρεση ουσιαστικών προτάσεων, έστω και ετεροχρονισμένα, ή αν οδηγούν στην αναζήτηση λύσεων που μάλλον ως ευχολόγια μπορούν να χαρακτηριστούν ή παίρνουν τη μορφή ελεημοσύνης και φιλανθρωπίας. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι έννοιες που αποδίδονται στους όρους της αειφόρου ανάπτυξης, της αειφορικής χρήσης και της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως είναι καταχωρημένοι στο Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ. και στην ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.

2. Παρουσίαση των όρων περί ανάπτυξης

2.1 Αειφόρος Ανάπτυξη - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.

Όρος που δηλώνει μία πολιτική για συνεχή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, που δε συνεπάγεται την καταστροφή του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, αλλά αντιθέτως εγγυάται την ορθολογική βιωσιμότητά τους. Στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζεται ως «σεβόμενη το περιβάλλον ανάπτυξη», δηλαδή εκείνη που «εγγυάται την περιβαλλοντική βιωσιμότητα». Στην Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Brundland), η Αειφόρος Ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη, η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες».

2.2 Αειφορική Χρήση - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.

Η χρήση συστατικών της βιολογικής ποικιλότητας, κατά τρόπο και κατά αναλογία τέτοια που δεν προκαλείται μακροπρόθεσμα συρρίκνωση της βιολογικής ποικιλότητας, διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το δυναμικό της να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις επιδιώξεις των σημερινών και των μελλοντικών γενεών.

Πηγή: Ν. 2204/1994 (ΦΕΚ 59^Α/15.4.1994)

2.3 Βιώσιμη Ανάπτυξη - σύμφωνα με το Λεξικό Όρων του Γ' Κ.Π.Σ.

Αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας που σέβεται το περιβάλλον και χρησιμοποιεί τους φυσικούς πόρους αρμονικά, έτσι ώστε να μην θίγεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθεί στις ανάγκες της. Αντίθετα, η μη βιώσιμη ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από την καταστροφή των φυσικών πόρων που έχει επιπτώσεις στο μακροπρόθεσμο αναπτυξιακό δυναμικό.

2.4 Αειφόρος Ανάπτυξη - σύμφωνα με την ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια

Η Αειφόρος Ανάπτυξη ή Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι ένας νέος όρος που χρησιμοποιείται για τη μετάφραση του αγγλικού όρου Sustainable Development, δηλαδή της οικονομικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, νοείται και ως η ανάπτυξη των παραγωγικών μηχανισμών της οικονομίας παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία βιώσιμη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον, όπως ορίζουν παραδοσιακές επιστήμες όπως η Γεωγραφία. Επίσης, έχουν γίνει προτάσεις να αντικατασταθεί το μάθημα της γεωγραφίας στην εκπαίδευση με το μάθημα για την αειφόρο ανάπτυξη.

3. Προσέγγιση της έννοιας και του περιεχομένου της φτώχειας

Κατά το παρελθόν, υπήρξαν πολλές προσπάθειες προσδιορισμού της έννοιας της φτώχειας, προκειμένου να διαμορφωθεί ο χαρακτήρας, το εύρος και η αποτελεσματικότητα των κοινωνικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση και αν είναι δυνατό και την εξάλειψη του φαινομένου αυτού. Αναμφίβολα, η φτώχεια, η ανισότητα και η αναδιανομή συνδέονται άμεσα με τα ζητήματα της οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης. Το εκάστοτε οικονομικό, κοινωνικό και χρονικό πλαίσιο προσδιόριζε, κάθε φορά, μία διαφορετική σκοπιά προσέγγισης της φτώχειας, όλες, όμως οι μελέτες συγκλίνουν στο εξής: «σε επίπεδο φτώχειας θεωρείται ότι βρίσκεται ένα άτομο ή ένα νοικοκυριό όταν τα έσοδα ή τα έξοδά του βρίσκονται κάτω από ένα προκαθορισμένο κατώτατο επίπεδο διαβίωσης που συνήθως αναφέρεται ως γραμμή φτώχειας ή ελάχιστο όριο επιβίωσης».⁶

Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτουν δύο βασικά ερωτήματα στον επιστημονικό διάλογο για τη μέτρηση της φτώχειας:

- α) αν η γραμμή φτώχειας που θα επιλεγεί μπορεί να είναι αυθαίρετη ή αντικειμενική και πώς μπορεί να προσδιοριστεί αντικειμενικά και
- β) αν η έμφαση πρέπει να δοθεί στη μέτρηση της απόλυτης ή της σχετικής φτώχειας

Η απάντηση στα ζητήματα αυτά είναι, ομολογουμένως, αδύνατη, αναφέρουμε, όμως, συνοπτικά ότι οι στατιστικοί δείκτες προσδιορισμού του χαμηλού εισοδήματος θα πρέπει να μετρούν την επάρκεια των πόρων και όχι αυθαίρετα όρια, κάτι το οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί με την υιοθέτηση της προσέγγισης budget standards

⁶ Γκιάνης Παναγιώτης, (2000 - 2006), Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Υγεία - Πρόνοια», Πολιτικές για την ανάπτυξη και την προαγωγή της Δημόσιας Υγείας, Ενότητα 3^η - Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και ανισότητες στην υγεία, σελ. 2

(στάνταρτ προϋπολογισμού), σύμφωνα με την οποία επιλέγεται ένα συγκεκριμένο καλάθι αγαθών και υπηρεσιών τα οποία, εφόσον εκφραστούν σε χρήμα, αντιπροσωπεύουν ένα συγκεκριμένο επίπεδο διαβίωσης.⁷ Όσον αφορά στη μέτρηση της φτώχειας, υπογραμμίζουμε ότι οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί χρησιμοποιούν ως μέθοδο ορισμού την απόλυτη φτώχεια.

Μία σημαντική προσπάθεια για τη δημιουργία ενός κοινού μέτρου εκτίμησης της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο έγινε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στη Διάσκεψη Κορυφής για την Κοινωνική Ανάπτυξη στο πλαίσιο της Διακήρυξης και του Προγράμματος Δράσης της Κοπεγχάγης το Μάρτιο του 1995. Στη Διάσκεψη αυτή προτάθηκαν δύο μέτρα για τον προσδιορισμό της απόλυτης και της συνολικής φτώχειας. Ως απόλυτη φτώχεια ορίζεται *«η συνθήκη υψηλού βαθμού αποστέρισης, ώστε να μην είναι δυνατό να ικανοποιούνται βασικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένης και της στέρησης της τροφής, ασφαλούς πόσιμου νερού, στέγης, αποχέτευσης και άλλων αγαθών κοινωνικής ωφέλειας, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης που εξαρτάται όχι μόνο από το εισόδημα αλλά και από την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας»*, ενώ η συνολική φτώχεια αναφέρεται κατά κύριο λόγο *«στην έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που διασφαλίζουν μακροπρόθεσμα ένα διατηρήσιμο επίπεδο διαβίωσης, στην πείνα και στον υποσιτισμό, στην κακή υγεία, στην περιορισμένη ή παντελή πρόσβαση στην εκπαίδευση και σε άλλες βασικές υπηρεσίες, στην αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα λόγω ασθενειών, στην έλλειψη στέγης και στις κακές συνθήκες διαβίωσης, στο επισφαλές περιβάλλον, στις κοινωνικές διακρίσεις και στον*

⁷ Εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από τον Joseph Rowntree στη μελέτη του για την φτώχεια στη York και αποτελεί την αρχαιότερη μέθοδο διερεύνησης επιπέδων διαβίωσης (Gordon et al. 2000:94)

αποκλεισμό, ενώ, τέλος, χαρακτηρίζεται από έλλειψη συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και στη δημόσια, κοινωνική και πολιτισμική ζωή».⁸

Αξιοσημείωτο είναι ότι, μεταξύ των διεθνών οργανισμών, μεγαλύτερη απήχηση έχει η μέτρηση της φτώχειας από την Παγκόσμια Τράπεζα, η οποία υιοθετεί έναν ορισμό τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες, σύμφωνα με τον οποίο ως φτώχεια χαρακτηρίζεται «η αδυναμία επίτευξης ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης».⁹ Η απήχηση αυτή δε δικαιολογείται, αν λάβει κανείς υπ' όψιν του ότι θέτει αυθαίρετα ένα «όριο φτώχειας» στο ένα δολάριο την ημέρα, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζει πληθυσμιακές ομάδες με κατά κεφαλήν εισόδημα μεγαλύτερο του ενός δολαρίου την ημέρα ως μη φτωχές. Είναι πολλές οι αναπτυσσόμενες χώρες στις οποίες πληθυσμιακές ομάδες με ημερήσιο εισόδημα ελάχιστα υψηλότερο από ένα δολάριο εξακολουθούν να υποφέρουν από φτώχεια, αδυνατώντας να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, καθώς η απελευθέρωση των αγορών οδήγησε σε αυξήσεις των τιμών των βασικών προϊόντων των αναπτυσσόμενων χωρών, σε επίπεδα ανάλογα με τα διεθνή.

⁸ United Nations, 1995

⁹ World Bank, 1990:26

4. Φτώχεια στον κόσμο¹⁰

Χάρτης 1. Απόδοση των επιπέδων προσδόκιμου επιβίωσης ανά τον κόσμο

Με τον όρο φτώχεια αναφερόμαστε γενικά στην οικονομική εκείνη κατάσταση που χαρακτηρίζεται από έλλειψη επαρκών πόρων για την ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών, όπου η έννοια των βασικών αναγκών μπορεί να διαφέρει από άτομο σε άτομο και από χώρα σε χώρα. Έτσι, η έννοια της φτώχειας επιδέχεται δύο ορισμών:

1) Ως απόλυτη φτώχεια ορίζεται το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα καθορισμένο ποσό Ευρώ (ή συνθηθέτερα δολαρίων) την ημέρα. Η δημοφιλέστερη στατιστική του είδους, που χρησιμοποιείται και από την Παγκόσμια Τράπεζα, είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα, σε τιμές του 1985. Ιδανικό ποσοστό απόλυτης φτώχειας είναι το 0%. Ο συγκεκριμένος ορισμός χρησιμοποιείται περισσότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες.

¹⁰ Σύμφωνα με την ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια

2) Ως σχετική φτώχεια ορίζεται το ποσοστό των ατόμων σε μία χώρα που ζουν με εισόδημα κατώτερο ενός συγκεκριμένου ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος, συνήθως 50%, στη χώρα. Δηλαδή, αν το ποσοστό είναι 50% και το διάμεσο εισόδημα 10.000 δολάρια, ο δείκτης φτώχειας είναι ο αριθμός των ατόμων που ζουν με λιγότερο από 5.000 δολάρια ετησίως, διαιρεμένος με το συνολικό πληθυσμό. Ο ορισμός του ποσοστού του διάμεσου εισοδήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η σχετική φτώχεια είναι και ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος όρος στις στατιστικές των αναπτυγμένων χωρών, όπου και πολύ συχνά επιδέχεται παρεξηγήσεων ως δείκτης απόλυτης φτώχειας.

Χάρτης 2. Παγκόσμιος χάρτης με το συντελεστή Gini, ένα μέτρο εισοδηματικής ανισότητας

Ο υπολογισμός των επιπέδων φτώχειας στον κόσμο με τον ορισμό της σχετικής φτώχειας προήλθε από τη διαμόρφωση διαφορετικών βαθμίδων εισοδήματος από χώρα σε χώρα. Κάτι τέτοιο δε συνέβαινε πριν 250 περίπου χρόνια, όταν σχεδόν όλες οι χώρες της υψηλίου είχαν περίπου το ίδιο εισόδημα. Οι οικονομίες ήταν κατά βάση αγροτικές, ενώ και το προσδόκιμο επιβίωσης ήταν πολύ μικρότερο και άγγιζε τα 50 έτη. Η

βιομηχανική επανάσταση επέφερε σημαντικές αλλαγές στην οικονομική ανάπτυξη των κρατών. Στις μέρες μας, περίπου 1,2 δις άνθρωποι χαρακτηρίζονται από οικονομική ευμάρεια, ενώ, από την άλλη πλευρά, 1 δις άνθρωποι ζουν σε κατάσταση φτώχειας χωρίς προοπτικές βελτίωσης.

4.1 Φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Χάρτης 3. Παγκόσμιος χάρτης με τον Ανθρώπινο Δείκτη Ανάπτυξης

Ο ορισμός της σχετικής φτώχειας διαφέρει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αφορά στο ποσοστό εκείνο του πληθυσμού που ζει με εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διαμέσου εισοδήματος στην κατά περίπτωση χώρα.

Στην Ελλάδα, το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε επίπεδα σχετικής φτώχειας είναι πάνω από το 20% του συνόλου του πληθυσμού. Αναφορικά με τις περιφέρειες της Ελλάδας, εκείνη που χαρακτηρίζεται από τα μεγαλύτερα επίπεδα φτώχειας είναι η Ήπειρος και ακολουθεί η Ανατολική Μακεδονία Θράκη. Στον αντίποδα βρίσκονται η Αττική και η Κρήτη.

Μεγαλύτερο κίνδυνο να περιέλθουν σε κατάσταση φτώχειας έχουν τα άτομα χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, καθώς και τα νοικοκυριά με μεγάλο αριθμό ατόμων.

Από τις συνηθέστερες αιτίες φτώχειας είναι η συνταξιοδότηση και η ανεργία.

Εντυπωσιακό είναι ότι μόνο ένα πολύ μικρό μέρος της φτώχειας οφείλεται στην ανεργία, περίπου 7%.

-

5. Η σιωπηλή πρόκληση της Αφρικής

Καθημερινά βομβαρδιζόμαστε από τα μέσα ενημέρωσης για την κατάσταση φτώχειας που βιώνουν οι χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου για τις οποίες συχνά διατυπώνονται διάφορες σκέψεις, προβληματισμοί και ευχές.

Οι συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων των χωρών της δυτικής υποσαχάριας Αφρικής, όπως για παράδειγμα το Τόγκο και το Μπενίν - άγνωστες στους περισσότερους από εμάς και οι οποίες ανήκουν στις φτωχότερες περιοχές της υφηλίου, ειδικότερα δε στην υποβαθμισμένη ύπαιθρο, μπορούν να χαρακτηριστούν μάλλον πρωτόγονες, αφού μας ανατρέχουν χιλιάδες χρόνια πριν. Οι υποδομές είναι ανύπαρκτες, η τροφή και το νερό σε έλλειψη, με αποτέλεσμα η μέση διάρκεια ζωής να είναι μικρότερη από τα πνήνια χρόνια. Τα επίπεδα του αναλφαβητισμού αγγίζουν το 70% του συνόλου του πληθυσμού και στα ελάχιστα σχολεία που έχουν την τύχη να διαθέτουν κάποια χωριά δε διδάσκονται οι μητρικές τοπικές γλώσσες, καθώς η επίσημη γλώσσα είναι κατά κύριο λόγο η πρώην αποικιοκρατική.

Μπορεί το καθεστώς της αποικιοκρατίας να αποτελεί πλέον παρελθόν, τα υπολείμματά της όμως συνιστούν τη λεγόμενη παγκοσμιοποίηση. Η εκμετάλλευση διαιωνίζεται είτε μέσα από τη μονομερή εφαρμογή εις βάρος των αφρικανικών και μη, φτωχών χωρών της ελευθερίας των συναλλαγών είτε μέσα από ελλειπείς εγγυήσεις και ελέγχους υλοποίησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων που επιτρέπουν και συμμετέχουν στη διαφθορά που προωθούν οι εκάστοτε κυβερνώντες.

Τα επίπεδα φτώχειας που χαρακτηρίζουν τις περιοχές αυτές δεν απεικονίζουν πλήρως την εικόνα που επικρατεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη Βραζιλία, εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε φαβέλες (παραγκουπόλεις), όπου η ελλιπής δημόσια ασφάλεια είχε ως αποτέλεσμα κάποια από τα υψηλότερα ποσοστά ανθρωποκτονιών στον κόσμο και

παράλληλα την περιθωριοποίηση των ατόμων που κατοικούσαν εκεί. Οι κοινότητες των αθίγγανων σε όλη την Ευρώπη χαρακτηρίζονται από αδυναμία πρόσβασης στα στοιχειώδη οικονομικά και κοινωνικά αγαθά. Στη Ζιμπάμπουε, η αποστολή ανθρωπιστικής ανάγκης μέσω του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών δεν ολοκληρώθηκε ποτέ λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Εύλογα, επομένως, αντιλαμβάνεται κανείς ότι το φαινόμενο της φτώχειας αποτελεί πραγματικότητα, ευθύνη και υποχρέωση του καθενός από εμάς είτε ως πολίτες της παγκόσμιας κοινότητας στην οποία ζούμε είτε ως φορείς του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος στο οποίο ανήκουμε. Το φαινόμενο της φτώχειας δεν περιορίζεται στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, απειλεί την ανθρώπινη ασφάλεια και, κατά συνέπεια, τα ατομικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά μας δικαιώματα.

6. Φτώχεια και Λατινική Αμερική

Σύμφωνα με έρευνα¹¹ που διεξήχθη από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών - Ο.Η.Ε., στα πλαίσια της ετήσιας Έκθεσης για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη για το έτος 2005, ένα παιδί πεθαίνει σε κάποιο σημείο του κόσμου κάθε τρία δευτερόλεπτα από την πείνα λόγω της κατάστασης της φτώχειας την οποία βιώνει. Με άλλα λόγια, περίπου 1.200 παιδιά ανά μία ώρα! Από την Έκθεση επίσης προκύπτει ότι περίπου 1.200 εκατομμύρια άνθρωποι ανά τον κόσμο ζουν με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας φέρνουν για άλλη μία φορά στην επιφάνεια το πρόβλημα της ανισότητας που επικρατεί στη Λατινική Αμερική, το οποίο και αποτελεί έναν από τους κυριότερους ανασταλτικούς παράγοντες για την Ανάπτυξη.

Η χώρα που χαρακτηρίζεται ως αυτή με τη μεγαλύτερη ανισότητα είναι η Βραζιλία. Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι περίπου δέκα εκατομμύρια Βραζιλιάνοι, κάτοικοι αγροτικών περιοχών, επιβιώνουν με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα. Ανησυχητική είναι και η κατάσταση στη Βολιβία, όπου δύο εκατομμύρια άνθρωποι καλλιεργούν πέντε εκατομμύρια στρέμματα γης, ενώ την ίδια στιγμή είκοσι πέντε εκατομμύρια στρέμματα γης ανήκουν σε μόλις εκατό οικογένειες. Όσον αφορά στην Αργεντινή, κατά την περίοδο 2000 - 2003 παρουσιάστηκε αύξηση στο τριπλάσιο του πληθυσμού που ζει σε πλήρη φτώχεια. Στην Κολομβία, οι ένοπλες συγκρούσεις συνετέλεσαν σε μείωση των επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες από το 1992.

Αντιθέτως, η Γουατεμάλα κατάφερε την τελευταία δεκαετία να βελτιώσει την θέση της στην Έκθεση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, χάρη στην αύξηση στις εξαγωγές της, σε ποσοστό περισσότερο από 8% ετησίως.

¹¹ Τα αποτελέσματα της έρευνας ανακοινώθηκαν το πρώτο τρίμηνο του 2006

Αξίζει να αναφέρουμε ότι στη Λατινική Αμερική μόλις το 40% των εργατών προστατεύονται από την εργατική νομοθεσία και έχουν ασφάλεια ζωής.

Ο πίνακας που ακολουθεί αποτυπώνει την θέση που καταλαμβάνουν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής σύμφωνα με το δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης.

Κατάταξη των χωρών της Λατινικής Αμερικής σύμφωνα με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης
Αργεντινή
Χιλή
Ουρουγουάη
Κόστα Ρίκα
Κούβα, Μεξικό
Παναμάς
Βραζιλία
Κολομβία
Βενεζουέλα
Περού
Εκουαδόρ
Παραγουάη
Δομινικανή Δημοκρατία
Ελ Σαλβαδόρ, Νικαράγουα
Βολιβία
Ονδούρα
Γουατεμάλα
Αϊτή

Πίνακας 1. Κατάταξη των χωρών της Λατινικής Αμερικής σύμφωνα με το δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης

Η χώρα που χαρακτηρίζεται από τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στην εν λόγω περιοχή είναι η Αργεντινή, η οποία καταλαμβάνει την 34^η θέση, την ίδια με την ετήσια Έκθεση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών της προηγούμενης χρονιάς και έπεται η Χιλή, η οποία ανήλθε κατά έξι θέσεις. Οι χώρες που διατήρησαν την θέση τους είναι η Ουρουγουάη (46^η θέση), η Κόστα Ρίκα (47^η θέση), η Κούβα (52^η θέση) και το Μεξικό.

Ο Παναμάς ανήλθε στην 56^η θέση από την 61^η, ενώ η Βραζιλία στην 63^η από την 72^η. Η Κολομβία όμως από την 73^η θέση έπεσε στην 69^η και το Περού στην 79^η από την 85^η. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η πτώση που σημείωσε το Εκουαδόρ, από την 82^η στην 100^η, όπως επίσης και η Βενεζουέλα, από την 69^η στην 75^η, ενώ τέλος η Δομινικανή Δημοκρατία έπεσε από την 95^η στην 98^η.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

1. Έννοια και περιεχόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού

Σε κάθε χώρα, ανεξαρτήτως πολιτικού καθεστώτος και επιπέδου ανάπτυξης, πολλοί είναι εκείνοι που εξακολουθούν να μην έχουν πρόσβαση στα στοιχειώδη επίπεδα τροφής, νερού, στέγασης, εκπαίδευσης και υγειονομικής περίθαλψης. Αναρίθμητες είναι οι περιπτώσεις σε όλο τον κόσμο που αποδεικνύουν πως η φτώχεια και η περιθωριοποίηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένες.

Σύμφωνα με την άποψη πολλών κοινωνιολόγων¹², ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» αναφέρεται σε μία διαδικασία που είναι αποτέλεσμα της αποβιομηχάνισης ή, αλλιώς, της κοινωνικής αναδιάρθρωσης, και που έχει ως αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να είναι σχεδόν μόνιμα αποκλεισμένο, αδυνατώντας να συμβαδίσει με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Κάτι τέτοιο, ασφαλώς, δε συνεπάγεται ότι το τμήμα του κοινωνικού συνόλου που δε θεωρείται ότι βρίσκεται σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού δεν παρουσιάζει διαφορές στο εσωτερικό του. Στην πραγματικότητα, εκείνο που συμβαίνει είναι ότι οι διαφορές αυτές έχουν δευτερεύουσα σημασία σε σχέση με τη διχοτόμηση της κοινωνίας που προκαλείται από τη διαδικασία του κοινωνικού αποκλεισμού, και επομένως αυτές οι διαφορές αποσιωπούνται.

Αν και ο εν λόγω όρος έχει καθιερωθεί εδώ και δύο σχεδόν δεκαετίες στους κύκλους της κοινωνικής πολιτικής, μόλις τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να προσλαμβάνει πρωταγωνιστικό ρόλο στις δημόσιες πολιτικές συζητήσεις, Κυριαρχεί σε

¹² Πετρεζίδου και Παπαθεοδώρου, (2004). Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, Μέρος 1^ο - Η παγκόσμια και ευρωπαϊκή διάσταση, κεφ. 5^ο - Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και η νέα ντυγκεμανή ηγεμονία, Αθήνα, Εξάντας, σελ. 202.

πολλά έγγραφα διεθνών οργανισμών, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³, όπως επίσης και σε έγγραφα που συντάσσονται από τα ίδια τα κράτη και αφορούν σε εθνικό επίπεδο. Πρόκειται για μία προσπάθεια καταπολέμησης των κοινωνικών διακρίσεων, που αποτελούν την αιτία διάσπασης της κοινωνικής συνοχής τόσο των εκάστοτε κρατών όσο και της κοινωνίας ως σύνολο.

Κατά καιρούς, έχουν παρατηρηθεί πολλές προσπάθειες προκειμένου να αποσαφηνιστεί ο όρος και, πράγματι, έχουν δοθεί διαφορετικές εκδοχές προσέγγισης από τους μελετητές. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, αφενός ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μία πραγματικότητα, αφετέρου δε, οι διαφορετικές ερμηνείες οφείλονται στο γεγονός ότι το εν λόγω ζήτημα προσεγγίζεται από διαφορετική σκοπιά.

Αναμφισβήτητα, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται με το περιεχόμενο της φτώχειας. Υπό αυτό το πρίσμα, δεν θα πρέπει να συγχέουμε τη φτώχεια με τους όρους επιβίωσης, αλλά κυρίως με τις αδυναμίες που προκαλεί στα άτομα για συμμετοχή στα συνήθη κοινωνικά δρώμενα. Τα άτομα, δηλαδή, βιώνουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, όταν οι πόροι που διαθέτουν είναι σε πολύ μικρότερο βαθμό από αυτούς που διαθέτει ο μέσος πολίτης, με αποτέλεσμα να μην έχουν πρόσβαση στον καθημερινό τρόπο ζωής, τα έθιμα και τις δραστηριότητες¹⁴. Οι διεργασίες αυτές στέρησης εμποδίζουν τα άτομα από το να έχουν ένα σαφή και

¹³ Πρόκειται για τις δύο Λευκές Βίβλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την κοινωνική και οικονομική πολιτική που εκδόθηκαν το 1994: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική: ένας δρόμος προς τα εμπρός για την ένωση (European Commission 1994b) και: Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση: οι προκλήσεις και οι δρόμοι προς τα εμπρός στον 21^ο αιώνα (European Commission 1994b) και της μελέτης Κοινωνική Δικαιοσύνη: στρατηγικές για εθνική ανανέωση (Commission on Social Justice/Institute of Public Policy Research [CSJ/IPPR], 1994)

¹⁴ Townsend 1979:32

διακριτό ρόλο μέσα στην κοινωνία, λειτουργούν δηλαδή ως τροχοπέδη για την κοινωνική ευημερία. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για ένα αμφίδρομο φαινόμενο με πολλαπλές διαστάσεις.

Τα άτομα που βιώνουν την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού αντιμετωπίζουν μια σειρά από αλληλοσυνδεδεμένα κοινωνικά προβλήματα, όπως για παράδειγμα ανεργία, έλλειψη δεξιοτήτων, κακές συνθήκες διαβίωσης, χαμηλό εισόδημα, περιβάλλον υψηλής εγκληματικότητας, κακή υγεία και διαλυμένη οικογένεια. Με άλλα λόγια, οι παραπάνω αιτίες τα εμποδίζουν να ενσωματωθούν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική ζωή.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε τον προσδιορισμό της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού που δίνει το Συμβούλιο της Ευρώπης στην κοινή έκθεσή του στις 12 Δεκεμβρίου του 2001 για την κοινωνική ενσωμάτωση, ο οποίος αναφέρεται στα ακόλουθα: *«Οι όροι φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός χαρακτηρίζουν καταστάσεις στις οποίες εμποδίζεται η πλήρης συμμετοχή των πολιτών στην οικονομική και κοινωνική ζωή και στην άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων ή/και όταν η πρόσβασή τους σε εισόδημα ή άλλους πόρους (προσωπικούς, οικογενειακούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς) είναι τόσο ανεπαρκής, ώστε να τους αποκλείει από την απόλαυση ενός επιπέδου διαβίωσης και ποιότητας ζωής που θεωρούνται επιτρεπτά από την κοινωνία που ζουν. Σε παρόμοιες καταστάσεις, οι πολίτες δεν είναι συνήθως σε θέση να κάνουν πλήρη χρήση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους»* (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2001)¹⁵.

¹⁵ Αλτάνης Παναγιώτης, (2000 - 2006), Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Υγεία - Πρόνοια», Πολιτικές για την ανάπτυξη και την προαγωγή της Δημόσιας Υγείας, Ενότητα 3^η - Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και ανισότητες στην υγεία, σελ. 8

Εξίσου σημαντικές είναι και οι διαστάσεις που προσλαμβάνει η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού. Το άτομο αδυνατώντας να απολαύσει τα διάφορα κοινωνικά και δημόσια αγαθά οδηγείται συνήθως σε οικονομικό αδιέξοδο, με αποτέλεσμα να αποξενώνεται και να περιθωριοποιείται. Τα άτομα του κοντινού του περιβάλλοντος προσπαθώντας να το βοηθήσουν, ως μία μορφή εκδήλωσης του ενδιαφέροντός τους προς αυτό, καταλήγουν και αυτά να βρίσκονται στην ίδια κατάσταση και, ασφαλώς να στιγματίζονται.

Καθώς η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται άρρηκτα με την πολλαπλή στέρηση σε πολλά επίπεδα, χρειάζονται πολλαπλοί δείκτες κατηγοριοποιημένοι σε ομάδες προκειμένου να προσδιορίσουμε τις διαστάσεις και την εξέλιξή τους. Ένα πρόβλημα που προκύπτει έχει σχέση με την επιλογή των δεικτών. Παρόλα αυτά, υπάρχει ομοφωνία ως προς το ότι οι δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν για να αποδείξουν την αιτιακή σχέση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού θα πρέπει να προέρχονται από στατιστικά επίσημα δεδομένα. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να συγκεντρώνονται σε τακτική βάση και να αξιοποιούνται κατάλληλα και να μην εμπίπτουν στις αναγκαιότητες που προστάζει η εκάστοτε πολιτική βούληση.

1.1 Παράμετροι προσδιορισμού του κοινωνικού αποκλεισμού

Οι παράμετροι¹⁶ που προσδιορίζουν τις διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού μπορούν να συνοψιστούν στους ακόλουθους:

Κατανάλωση και εισόδημα: τα άτομα με χαμηλό εισόδημα παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα κατανάλωσης από ότι καταναλώνουν αυτά με μέσο εισόδημα, ενώ συνήθεις είναι και οι περιπτώσεις όπου τα άτομα στερούνται βασικά αγαθά.

¹⁶ Πηγή: Χατζησάββα, Ε. και Χανδάνος, Γ. (επιμ.) (2005)

Παραγωγή και εργασία: η ανεργία και όλες οι μορφές που αυτή μπορεί να πάρει, η σταθερότητα της εργασίας και η αδυναμία πρόσβασης στην εκπαίδευση ενισχύουν τις πιθανότητες τα άτομα να περιέλθουν σε κατάσταση κοινωνικού αποκλεισμού.

Πόροι: στην παράμετρο αυτή συμπεριλαμβάνονται τα άτομα που έχουν έλλειψη πόρων, αποταμιεύσεων και ιδιωτικής ιδιοκτησίας, καθώς επίσης και οι αναλόγως άτομα με ανεπαρκή εκπαίδευση ή επαγγελματική κατάρτιση, τα άτομα που δε γνωρίζουν την επίσημη γλώσσα ή δεν είναι εξοικειωμένα με την τεχνολογία και είναι αναγκασμένα να περιθωριοποιούνται.

Κοινωνική συμμετοχή: η έλλειψη κοινωνικής συμμετοχής στη διαμόρφωση και λήψη αποφάσεων σε θέματα πολιτικής σε συνδυασμό με την ύπαρξη χαλαρών οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών απομακρύνει τα άτομα από τα υποστηρικτικά κοινωνικά δίκτυα και τα οδηγεί στην απομόνωση.

Κρατικές υπηρεσίες: τα άτομα οδηγούνται σε κοινωνικό αποκλεισμό όταν κάνουν περιορισμένη ή καθόλου χρήση των κρατικών υπηρεσιών είτε γιατί αυτές δεν είναι προσβάσιμες είτε γιατί δεν υπάρχει πληροφόρηση για την ύπαρξη και τους τομείς δράσης τους είτε γιατί δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων.

Υποκειμενική εμπειρία: οι καταστάσεις που έχουν βιώσει τα άτομα ή έχουν ακούσει, ειδικά όταν αυτές αναφέρονται σε διακρίσεις, εμπόδια, απόρριψη, αβεβαιότητα κ.ο.κ., έχουν ως συνέπεια αυτά να αποξενώνονται ακόμα περισσότερο.

2. Δείκτες παρακολούθησης κοινωνικού αποκλεισμού

2.1 Η έκθεση του New Policy Institute - NPI

Μία μορφή παρακολούθησης του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας αποτελεί η πρόσφατη έκθεση του New Policy Institute - NPI με τίτλο «Παρακολούθηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού: Η κληρονομιά των Εργατικών» (Howard et al. 1998), που διεξήχθη από το Ηνωμένο Βασίλειο. Περιλαμβάνει συνολικά 45 δείκτες που αναφέρονται σε διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην πρόσβαση στις υπηρεσίες, στο εισόδημα και σε άλλα. Επιπλέον, γίνεται μία κατηγοριοποίηση του πληθυσμού σε τέσσερις ηλικιακές ομάδες, σε παιδιά κάτω των 16 ετών, σε νέους ενήλικες 16 - 24 ετών, σε ενήλικες από 25 ετών έως την ηλικία συνταξιοδότησης και σε ηλικιωμένους. Στην αρχή της έκθεσης παρουσιάζεται μέσα από έναν πίνακα η βελτίωση ή η επιδείνωση που παρουσιάστηκε στους δείκτες αυτούς σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο και σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Επίσης, παρουσιάζεται σε απόλυτους αριθμούς το πλήθος των ατόμων που επηρεάστηκαν τον τελευταίο χρόνο από τις εξελίξεις αναφορικά με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι αξιοποιήσιμα, θα πρέπει η επιλογή των δεικτών να πληρούν κάποιες προδιαγραφές. Οι τελευταίες αναφέρονται στην έγκυρη και τακτική συλλογή των στοιχείων που προκύπτει μέσα από επίσημα δεδομένα. Ωστόσο, η έκθεση δεν παρέχει αρκετές πληροφορίες σχετικά με την προέλευση των δεδομένων αυτών. Για το λόγο αυτό, προτιμήθηκε η κατηγοριοποίηση των δεικτών σε βασικούς και συμπληρωματικούς, σε μία προσπάθεια αξιοποίησης των στοιχείων ανάλογα με την αξιοπιστία τους. Στη συνέχεια παρατίθενται οι δείκτες αυτοί.

1. Εισόδημα

- Χάσμα μεταξύ χαμηλού και διάμεσου εισοδήματος
- Άτομα με εισόδημα χαμηλότερο του 50% του μέσου εισοδήματος
- Άτομα με εισόδημα χαμηλότερο του 40% του μέσου εισοδήματος
- Αριθμός ατόμων που λαμβάνουν επιδόματα
- Άτομα με περιοδικά χαμηλό εισόδημα
- Δηλωμένη δυσκολία να τα βγάλει πέρα κανείς οικονομικά

Συμπληρωματικοί

- Βαθμός στον οποίο υφίστανται προβληματικά χρέη
- Διακοπή λήψης επιδόματος και επανένταξη στο ίδιο ή παρόμοιο πρόγραμμα
- Συνολικά ετήσιος αριθμός αιτούντων επιδόματα

2. Παιδιά

- Παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά με κανένα εργαζόμενο μέλος
- Παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο του 50% του μέσου εισοδήματος
- Λιποβαρή νεογνά
- Θάνατοι από ατυχήματα
- Μαθητές με βαθμό C (ελάχιστη βάση) ή χαμηλότερο στις εξετάσεις GCSE (Γενικό Ενδεικτικό Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης - Ηνωμένο Βασίλειο)
- Μόνιμα αποκλεισμένοι από το σχολείο
- Παιδιά χωρισμένων γονέων
- Γεννήσεις από μητέρες που συνέλαβαν σε ηλικία μικρότερη των 16 ετών
- Παιδιά σε ιδρύματα νεαρών παραβατών

Συμπληρωματικοί

- Δεδομένα για τα ίδια τα παιδιά και όχι για τους γονείς τους
- Διατροφή
- Εξελέγη των παιδιών που μεγαλώνουν σε ιδρύματα

3. Νέοι ενήλικες

- Άνεργοι
- Χαμηλόμισθοι
- Με επίδομα λόγω μεγάλης οικονομικής ανέχειας
- Νεοεισελθόντες σε προγράμματα απεξάρτησης από ουσίες
- Αυτοκτονίες
- Χωρίς βασικά προσόντα (στην ηλικία των 19 ετών)
- Με καταγεγραμμένη εγκληματική δραστηριότητα (ηλικία των 23 ετών)

Συμπληρωματικοί

- Άστεγοι
- ### 4. Ενήλικες
- Άτομα που αναζητούν αμειβόμενη εργασία
  - Νοικοκυριά με μέλη που δεν έχουν εργασία για δύο ή περισσότερα χρόνια
  - Χαμηλόμισθοι
  - Με επισφαλή θέση εργασίας
  - Χωρίς πρόσβαση σε κατάρτιση
  - Πρόωροι θάνατοι
  - Με μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία που θέτει περιορισμούς
  - Κατάθλιψη

Συμπληρωματικοί

- Μη απορρόφηση επιδομάτων
- Ανεργία ενηλίκων ατόμων με αναπηρίες
- Γνώση γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής
- Επάρκεια των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων

5. Ηλικιωμένοι

- Συνταξιούχοι χωρίς άλλες πηγές εισοδήματος πέραν της κρατικής σύνταξης
- Δαπάνες για είδη πρώτης ανάγκης
- Με μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία που θέτει περιορισμούς
- Με αίσθημα αγωνίας και ανασφάλειας
- Βοήθεια από κοινωνικές υπηρεσίες για διαβίωση στο σπίτι
- Χωρίς τηλέφωνο

Συμπληρωματικοί

- Άτομα που αδυνατούν να απομακρυνθούν από το σπίτι εξαιτίας ασθένειας ή γηρατειών
- Απομόνωση
- Ανισότητες στην παροχή υπηρεσιών από τις τοπικές αρχές
- Στοιχεία για άτομα σε ιδρύματα
- Χρόνοι αναμονής σε νοσοκομεία κατά ηλικία

6. Κοινότητες

- Πόλωση της εργασίας
- Έξοδα μετακινήσεων των φτωχότερων σε σχέση με το μέσο εισόδημα
- Νοικοκυριά χωρίς λογαριασμό τράπεζας ή στεγαστικής εταιρίας
- Μη συμμετοχή σε κοινωνικές οργανώσεις

- Μη ικανοποίηση από την ποιότητα περιβάλλοντος της γειτονιάς
- Έκθεση στο έγκλημα
- Σπίτια χωρίς κεντρική θέρμανση
- Νοικοκυριά σε προσωρινή στέγαση
- Υπερβολικά υψηλή πυκνοκατοίκηση

Συμπληρωματικοί

- Εγκληματικότητα ανά μικρές γεωγραφικές περιοχές
- Ανθυγιεινές κατοικίες
- Κατοικίες παρεχόμενες από δημοσίους φορείς

Πηγή: Howard et al., 1998

2.2 Άλλες εκθέσεις

Στα πλαίσια της μέτρησης της συμμετοχής της φτώχειας στην ανάπτυξη του κοινωνικού αποκλεισμού, έχουν παρουσιαστεί και άλλες εκθέσεις, οι οποίες εκπονήθηκαν από διάφορους φορείς. Για τις ανάγκες της παρούσης εργασίας αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες από αυτές εν συντομία.

Τον Ιούλιο του 1998, το Institute for Public Policy Research - IPPR του Ηνωμένου Βασιλείου υπέβαλλε στη Μονάδα Κοινωνικού Αποκλεισμού μία έκθεση με τίτλο «Δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού». Η έκθεση αυτή περιλαμβάνει λιγότερους δείκτες από την αντίστοιχη του New Policy Institute - NPI, οι οποίοι αναφέρονται στην εισοδηματική φτώχεια, στην απασχόληση - ανεργία, στην εκπαίδευση και στην υγεία. Για κάθε ένα από αυτά τα θέματα υπάρχει ένας βασικός δείκτης και μερικοί συμπληρωματικοί. Οι δείκτες αυτοί επιλέχθηκαν με κριτήρια την εύκολη κατανόηση

από το κοινό, τη συνάφεια με το εκάστοτε αντικείμενο, τη σχετικά εύκολη ποσοτικοποίηση, τη διεθνή συμβατότητα και τη δυναμική διάσταση και δυνατότητα εφαρμογής σε τοπικό επίπεδο.

Επιπλέον, το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών του Ηνωμένου Βασιλείου συνέταξε την έκθεση Opportunity for all: Tackling poverty and social exclusion, ενώ μέχρι το Δεκέμβριο του 1999 αναμενόταν δύο ακόμα εκθέσεις. Η πρώτη από το New Policy Institute και η δεύτερη από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Office for National Statistics.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Αναπτυξιακές πολιτικές και μέτρα διεθνών φορέων δράσης

1. Διεθνείς Οργανισμοί και προοπτικές για την αντιμετώπιση της φτώχειας

Οι διεθνείς οργανισμοί έχουν πρωτοστατήσει στις προσπάθειες υπέρ της αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας. Πρόκειται για μεθοδευμένες προσπάθειες που σκοπό έχουν να συντονίσουν τις μεμονωμένες ενέργειες των κρατών με σκοπό τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς τους. Παράλληλα, αξιόλογες είναι και οι προσπάθειες που καταβάλλουν οι ίδιοι στα πλαίσια των τομέων δράσης τους, καθώς και οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν.

Αρχικά, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η γέννηση των διεθνών οργανισμών τοποθετείται στα χρόνια που ακολούθησαν το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ως μία έκφραση της θέλησης για αποκατάσταση της έννομης τάξης, για τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας μεταξύ των λαών, για τη δημιουργία δικλείδων ασφαλείας μεταξύ των κρατών και τη κατοχύρωση της αμοιβαίας κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας.

Στις επόμενες ενότητες παρουσιάζονται οι κυριότεροι διεθνείς οργανισμοί που έχουν πρωτοστατήσει στη βελτίωση του επιπέδου ζωής ανά τον κόσμο. Για λόγους που άπτονται των αναγκών της παρούσης εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν κάποιοι, που σύμφωνα με την υποκειμενική γνώμη του γράφοντα επικεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Αυτοί δεν είναι άλλοι από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα. Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι προσπάθειες δεν περιορίζονται σε αυτές που αναφέρουμε, αλλά αφορούν και σε άλλους πιο ειδικευμένους τομείς, ενώ υπάρχουν και άλλοι που προβλέπουν δράσεις κατά της φτώχειας εντός των πλαισίων λειτουργίας τους.

2. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών - ΟΗΕ

«Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είναι ο κατεξοχήν αρμόδιος και νομιμοποιημένος φορέας προώθησης διακρατικών πολιτικών και δράσεων ενάντια στη φτώχεια των λαών. Διαθέτει το κοινά αποδεκτό πλαίσιο αξιών, το οποίο είναι απαραίτητο για τη διαμόρφωση πολιτικών που πραγματικά στοχεύουν στην κοινωνική ανάπτυξη των λαών. Αμφιβολίες διατυπώνονται για το μηχανισμό προώθησης και παρακολούθησης των δράσεων για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης ή εναρμόνισης των κρατών και, κυρίως, των πλούσιων χωρών και των πιστωτικών και οικονομικών φορέων που ελέγχουν τις κατευθύνσεις των πολιτικών που αποφασίζονται.

Οι πολιτικές των Ηνωμένων Εθνών, των οργάνων του και των άλλων διεθνών οργανισμών επικεντρώνονται κυρίως στην κοινωνική ανάπτυξη των υποανάπτυκτων ή αναπτυσσόμενων χωρών και στην αντιμετώπιση κρίσεων ή καταστάσεων απολύτου στέρησης.»¹⁷

2.1 Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη (United Nations Development Program - UNDP)

Κατά τη δεκαετία του 1990, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών προώθησε το Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη (United Nations Development Program - UNDP), το οποίο έφερε στην επιφάνεια το ζήτημα της έκρηξης της φτώχειας. Τα μέτρα για την ανάπτυξη είχαν εθνικό, περιφερειακό και διεθνή χαρακτήρα, ενώ το πρόγραμμα ήταν αποτέλεσμα διαβουλεύσεων και συνεδριάσεων με συμμετοχή εκατομμυρίων ατόμων, τα οποία εξέφραζαν διαφορετικά συμφέροντα τόσο των κυβερνήσεων των διαφόρων

¹⁷ Αλτάνης Παναγιώτης, (2000 - 2006), Εκπαιδευτικό Πρόγραμμά «Υγεία - Πρόνοια», Πολιτικές για την ανάπτυξη και την προαγωγή της Δημόσιας Υγείας, Ενότητα 3^η - Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και ανισότητες στην υγεία, σελ. 13

χωρών όσο και μη κυβερνητικών οργανώσεων αλλά και του επιχειρηματικού κόσμου.

Η επιλογή ατόμων και ομάδων από τόσο διαφορετικούς χώρους κρίθηκε απαραίτητη, καθώς η αποτελεσματικότητα των μέτρων βρισκόταν σε άμεση εξάρτηση με τα διαφορετικά συμφέροντα που οι εκπρόσωποι των χωρών αυτών καλούσαν να προασπίσουν. Χαρακτηριστικό των διαλόγων που έλαβαν χώρα ήταν η πολυδιάστατη φύση που απέδωσαν στην έννοια της ανάπτυξης, προβάλλοντάς την ως μία διαδικασία που όφειλε να έχει στόχο το ανθρώπινο στοιχείο και, επομένως, να είναι δίκαιη, βιώσιμη και να οδηγεί σε ευημερία. Αυτήν την πλευρά της ανάπτυξης επιδίωξε να προβάλλει και η Παγκόσμια Διάσκεψη της Κοπεγχάγης το 1995.

2.2 Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Development Goals)

Το 2000 πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη της Χιλιετίας υπό το πρίσμα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όπου καθορίστηκαν οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Development Goals). Ο καθορισμός των Στόχων αυτών έγινε με βάση τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολούν την παγκόσμια κοινότητα και των οποίων η αντιμετώπιση είναι επιτακτική, προκειμένου να προωθηθεί η ανάπτυξη, με πρωτεύουσας σημασίας την αντιμετώπιση της φτώχειας (Στόχος 1^{ος}). Αναλυτικότερα, ο Στόχος αυτός που αναφέρεται στην εξάλειψη της ακραίας φτώχειας και του λιμού, προβλέπει μείωση της φτώχειας κατά το ήμισυ έως το 2015, καθώς και μείωση του ποσοστού του πληθυσμού που υποφέρει από πείνα κατά το ήμισυ (με βάση τα ποσοστά του 1990). Επιπλέον, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι η Διάσκεψη έχει προβλέψει τη χρήση μίας σειράς δεικτών που σκοπό έχουν να παρακολουθούν την πορεία εφαρμογής των επιμέρους στόχων. Συνεπώς, αναφορικά με την πρώτη παράμετρο του 1^{ου} Στόχου, η παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής προβλέπεται να γίνει με τη μέτρηση του δείκτη που εξετάζει το ποσοστό του πληθυσμού με λιγότερο από \$1 κατά κεφαλήν

ημερησίως προς το ποσοστό της φτώχειας με βάση την εθνική γραμμή φτώχειας, καθώς και με τη μέτρηση της συμμετοχής του φτωχότερου πεντημόριου του πληθυσμού στην εθνική κατανάλωση. Η παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής της δευτέρης παραμέτρου προβλέπεται να πραγματοποιηθεί με τη μέτρηση του αριθμού των λιποβαρών παιδιών, καθώς και με τη μέτρηση του ποσοστού του πληθυσμού που λαμβάνει λιγότερες από τις ελάχιστες απαιτούμενες θερμίδες ημερησίως.¹⁸

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, παρόλο που από τους 8 Αναπτυξιακούς Στόχους της Χύλιετίας μόνο ο 1^{ος} αναφέρεται ρητά στο ζήτημα της φτώχειας, όλοι είναι προσανατολισμένοι προς την επίτευξη της ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο. Κάτι τέτοιο, ασφαλώς, συνεπάγεται ότι τα διάφορα κράτη θα κατορθώσουν να ξεπεράσουν τα δεινά που μία τέτοια κατάσταση, όπως αυτή της φτώχειας, συνεπάγεται. Η πρόοδος σε καθέναν από τους 8 Στόχους αποτελεί στην ουσία βελτίωση στο ζήτημα της φτώχειας, καθώς από αυτή ξεκινούν όλα τα επόμενα προβλήματα. Οπωσδήποτε, όμως, ο 8^{ος} Στόχος, ο οποίος αναφέρεται στην προώθηση της παγκόσμιας συνεργασίας για την ανάπτυξη, κάνει έμμεση αναφορά στο ζήτημα της φτώχειας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον 8^ο Στόχο προβλέπεται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών η προώθηση της ανάπτυξης ενός ανοικτού και βελτιωμένου συστήματος εμπορίου, καθώς και ενός χρηματοοικονομικού συστήματος, τα οποία θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στην καταπολέμηση της φτώχειας τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον, αναφορικά με θέματα εμπορίου ο Στόχος (8^{ος}) αποσκοπεί σε ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και των δυσκολιών που αυτές αντιμετωπίζουν στην προσπάθειά τους να ανταγωνιστούν άλλες χώρες. Η

¹⁸ Αναλυτικά, οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χύλιετίας, όπως αυτοί προβλέπονται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, παρατίθενται στο Παράρτημα Ι

προαναφερθείσα ενίσχυση θα αφορά σε κατάργηση των δασμών και άλλων μη δασμολογικών περιορισμών που εμποδίζουν την προώθηση των εξαγωγών των χωρών αυτών, η οποία θα συνοδεύεται από ένα πρόγραμμα υποστήριξης των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών και από αύξηση της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας. Η παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής της παραμέτρου αυτής θα πραγματοποιηθεί μέσα από τη χρήση δεικτών που θα αφορούν στην επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (ΕΑΒ).

Η 14^η παράμετρος του ίδιου Στόχου κάνει λόγο για ενίσχυση του εμπορίου και προώθηση των εξαγωγών, ειδικότερα προϊόντων που προέρχονται από ηπειρωτικές χώρες και από χώρες που αποτελούνται από μικρά νησιά, μέσω της αντιμετώπισης των ειδικών αναγκών που αυτές αντιμετωπίζουν. Οι σχετικές ρυθμίσεις συμπεριλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Δράσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Μικρών Νησιωτικών Αναπτυσσόμενων Χωρών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σε άλλα μέτρα που έχουν ήδη αποφασιστεί. Το ύψος των εισαγωγών προς τις αναπτυσσόμενες χώρες προϊόντων που προέρχονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες και που δεν επιβαρύνονται με δασμούς, το μέσο επίπεδο δασμών που επιβάλλουν οι αναπτυσσόμενες χώρες στα αγροτικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης που εξαγωγή οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι επιδοτήσεις στα εγχώρια αγροτικά προϊόντα που προσφέρουν οι χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - ΟΟΣΑ και, τέλος, το ύψος της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας που δαπανάται για προώθηση του εμπορίου, όπως για παράδειγμα για ενίσχυση υποδομής και τεχνολογίας, θα χρησιμοποιηθούν ως δείκτες για την παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής.

Εξίσου σημαντική είναι και η 15^η παράμετρος του 8^{ου} Στόχου που αναφέρεται στη συνολική αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι υπερχρεωμένες

φτωχές χώρες και τα οποία στέκονται εμπόδιο στην ανάπτυξη τους. Οι χώρες αυτές όντας αδύναμες να καλύψουν τα χρέη παλαιότερων ετών αναγκάζονται να προβούν σε εκ νέου δανεισμό, με αποτέλεσμα να παραμένουν εγκλωβισμένες σε έναν φαύλο κύκλο. Στους Στόχους της Χιλιετίας συμπεριλαμβάνεται η ένταξη των υπερχρεωμένων φτωχών σε ένα ειδικό πρόγραμμα παραγραφής του χρέους τους, προκειμένου να τους δοθεί μια ευκαιρία για ένα νέο ξεκίνημα. Το πρόγραμμα αυτό συνίσταται σε παραγραφή δανείων ως μέρος της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας προς τις υπερχρεωμένες φτωχές χώρες, κατηγορία στην οποία ανήκουν 42 χώρες. Για την ένταξη στο πρόγραμμα απαιτείται συμφωνία από την πλευρά της υπερχρεωμένης χώρας γύρω από ορισμένες μεταρρυθμίσεις, ενώ για την τελική λήψη απόφασης για ένταξη στο πρόγραμμα απαιτείται σχέδιο εφαρμογής των συμφωνηθέντων μεταρρυθμίσεων στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και πρόγραμμα μείωσης της φτώχειας. Η αποτελεσματικότητα της ρύθμισης αυτής είναι εκ των προτέρων δεδομένη, ωστόσο, η μέτρηση της αποτελεσματικότητας αναμένεται να πραγματοποιηθεί με τη χρήση ενός δείκτη που θα υπολογίζει το ποσοστό των χωρών που ολοκλήρωσαν τις διαδικασίες ένταξης σε σχέση με αυτές που εξακολουθούν να βρίσκονται σε διαδικασία ένταξης, καθώς και με τον υπολογισμό του βαθμού ανακούφισης των εν λόγω χωρών από το χρέος.

Τέλος, ο Στόχος αυτός, στα πλαίσια της προώθησης της παγκόσμιας συνεργασίας για την ανάπτυξη ενσωματώνει και κάποιους άλλους επιμέρους στόχους που, όπως προαναφέραμε, συνδέονται έμμεσα με το ζήτημα της αντιμετώπισης της φτώχειας. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη και εφαρμογή στρατηγικών για ικανοποιητική, παραγωγική απασχόληση των νέων θα συμβάλλει στη μείωση των επιπέδων ανεργίας, τα οποία με τη σειρά τους θα θέσουν τις βάσεις για οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη. Παρόμοιος αναμένεται να είναι ο αντίκτυπος από τη διάχυση των ωφελειών της νέας τεχνολογίας (κυρίως της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών) - με τη

βοήθεια και του ιδιωτικού τομέα -, καθώς κάτι τέτοιο θα συμβάλλει στην αύξηση της κατανάλωσης και επομένως και της παραγωγής. Η ανταπόκριση των νέων αυτών τεχνολογιών στον πληθυσμό μπορεί να υπολογιστεί αν καταμετρήσει κανείς πόσες τηλεφωνικές γραμμές και συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας υπάρχουν σε 100 κατοίκους ή ακόμη, με τη βοήθεια του ποσοστού χρηστών προσωπικών Η/Υ ανά 100 κατοίκους προς τους χρήστες διαδικτύου ανά 100 κατοίκους.

2.3 Το ζήτημα των πόρων ως παράγοντας που εμποδίζει την εφαρμογή των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας

Ωστόσο, ανέκυψε ένα σημαντικό θέμα για την εφαρμογή των Στόχων αυτών που αφορούσε στην ανεύρεση των πόρων. Το ζήτημα αυτό, σε συνδυασμό με το ζήτημα των διαφόρων μορφών χρηματοδότησης της παγκόσμιας ανάπτυξης αποτέλεσαν αντικείμενο διαλόγου στις Διακυβερνητικές Διασκέψεις που πραγματοποίησε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στο τέλος του 20ου αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, το 2002, η Διακυβερνητική Διάσκεψη του Monterrey ασχολήθηκε, κατά κύριο λόγο, με το θέμα της χρηματοδότησης, ενώ, την ίδια χρονιά, η Παγκόσμια Διάσκεψη για την Αειφόρο Ανάπτυξη στο Johannesburg εξασφάλισε για άλλη μία φορά τη δέσμευση των χωρών - μελών, αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την εφαρμογή των Στόχων της Χιλιετίας.

Αναλυτικότερα, οι αναπτυγμένες χώρες και, κατά κύριο λόγο οι χώρες της Ευρώπης και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δεσμεύτηκαν να αυξήσουν την αναπτυξιακή βοήθεια προς τις φτωχές χώρες κατά δεκαέξι δισεκατομμύρια δολάρια έως

το 2006.¹⁹ Ωστόσο, στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε ότι παρά την αξιολογή, κατά τα άλλα, αυτή δέσμευση, η συνολική επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια δεν θα επαρκέσει για την εκπλήρωση των Στόχων της Χιλιετίας.²⁰ Κάποιοι ερευνητές²¹ υποστηρίζουν ότι η λύση στο κρίσιμο αυτό ζήτημα της εξεύρεσης των πόρων θα προέλθει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς, σύμφωνα με αυτούς, αν το ποσό καταβολής από την πλευρά της αγγίζει το 1% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος θα υπάρξει δυνατότητα να μειωθεί κατά πολύ ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης των Στόχων της Χιλιετίας, εφόσον κατ' αυτόν τον τρόπο θα έχει πραγματοποιηθεί διπλασιασμός της αναπτυξιακής βοήθειας.

2.4 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, στο πλαίσιο της Περιφερειακής Ανάπτυξης, προκρίνει ως προτεραιότητα τις ακόλουθες στρατηγικές ενάντια στη φτώχεια:

- Εξισωτικές φορολογικές και εισοδηματικές πολιτικές
- Προγράμματα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης
- Καθολική ή δημόσια κοινωνική ασφάλεια και κοινωνικές υπηρεσίες

¹⁹ Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, (2004), Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, Μέρος 1^ο - Η παγκόσμια και ευρωπαϊκή διάσταση, κεφ. 1^ο - Ο διάλογος για την παγκόσμια φτώχεια, Αθήνα, Εξάντας, σελ. 67

²⁰ Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών απαιτείται ποσό ίσο με το 0,7% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος των 22 μελών της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας του ΟΟΣΑ, ενώ η αύξηση της αναπτυξιακής βοήθειας κατά δεκαέξι εκατομμύρια δολάρια από τις χώρες της Ευρώπης και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής θα αποτελέσει μόλις το 0,26%

²¹ Townsend, Atkinson, Gordon

- Δημοκρατικός έλεγχος και ρυθμιστικοί κανόνες για τις πολυεθνικές εταιρείες και τους διεθνείς οργανισμούς

3. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου - ΠΟΕ

Όπως αναφέρθηκε και στο εισαγωγικό μέρος, στην εποχή μας τίθεται το ερώτημα σχετικά με το βαθμό συμβολής της παγκοσμιοποίησης στην οικονομική μεγέθυνση και ολοκλήρωση. Ορισμένοι²² υποστηρίζουν ότι πρόκειται για μία θετική σχέση και προβάλλουν ως επιχείρημα γι' αυτό, το γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση οδηγεί στην αύξηση του εισοδήματος των φτωχών χωρών. Σύμφωνα με τους ίδιους, κάτι τέτοιο διαφαίνεται πλήρως στις αναπτυσσόμενες χώρες που άνοιξαν τις οικονομίες τους στο διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις, των οποίων το ΑΕΠ αυξήθηκε με ρυθμούς ταχύτερους από τους αντίστοιχους των αναπτυγμένων χωρών. Επιπλέον, στις χώρες αυτές δεν παρουσιάστηκε αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ των διαφόρων ομάδων του πληθυσμού. Αντιθέτως, παρατηρήθηκε βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης των φτωχότερων στρωμάτων. Κάτι άλλο που δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε είναι ότι παρά τις βελτιώσεις που επέφερε το παγκόσμιο σύστημα, εξακολουθούν να υπάρχουν δυνατότητες για βελτίωσή του προς όφελος, ασφαλώς, των φτωχών χωρών.

Από την άλλη πλευρά, δε λείπουν κι αυτοί²³ που υποστηρίζουν τις αρνητικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης, υπό την έννοια ότι αυτές περιορίζονται σε έναν μικρό αριθμό χωρών που αφορούν κατά κύριο λόγο στην Ασία, κάτι το οποίο δε συνέβη στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, της Ανατολικής Ευρώπης και της Αφρικής. Σε αυτό συνέβαλλαν τόσο το ασταθές κοινωνικοοικονομικό εσωτερικό περιβάλλον όσο και η άνιση κατανομή των ξένων επενδύσεων ως συνέπεια του προηγούμενου.

²² Dollar 2001, Feachem 2001

²³ Cornia 2001, McMurray & Smith 2001

Τις διαστάσεις αυτές της αυξανόμενης φιλευθεροποίησης του εμπορίου στα προϊόντα και τις υπηρεσίες επιχειρεί να ρυθμίσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, ο οποίος έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση οικονομικών πολιτικών των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι τομείς πάνω στους οποίους ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει δραστηριοποιηθεί και έχει λάβει μέτρα είναι αρκετοί²⁴, για τις ανάγκες της παρούσης εργασίας όμως, θα αναφερθούμε εκτενώς μόνο στα ζητήματα που άπτονται άμεσα των πολιτικών ενάντια στη φτώχεια.

3.1 Υπουργική Συνδιάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στη Doha

3.1.1 Έναρξη των διαπραγματεύσεων, 2001

Το 2001 συγκλήθηκε στη Doha η Υπουργική Συνδιάσκεψη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου με σκοπό την εξεύρεση λύσεων σε θέματα που άπτονταν της οικονομικής ανάπτυξης και μεγέθυνσης, δοθείσας της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια. Τα αποτελέσματα της Συνδιάσκεψης συνοψίστηκαν στην Υπουργική Διακήρυξη και παρουσιάζονται συνοπτικά στο κείμενο που ακολουθεί.

Εν πρώτοις, η Συνδιάσκεψη υιοθέτησε εκ νέου τις αρχές και τους αντικειμενικούς στόχους που ανακοινώθηκαν στη Συμφωνία του Marrakech, η οποία συστήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, ενώ παράλληλα υπογράμμισε τον προστατευτικό

---

²⁴ Ενδεικτικά αναφέρουμε: γεωργία, υπηρεσίες, πρόσβαση στην αγορά, εμπόριο και επενδύσεις, διάδραση εμπορίου και πολιτικής ανταγωνισμού, εμπόριο και περιβάλλον, ηλεκτρονικό εμπόριο, προώθηση της τεχνολογίας, χρέος, νέες τεχνολογίες, προώθηση της εργασίας, πρόσβαση μη αγροτικών προϊόντων στην αγορά, σεβασμός των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, εμπορικοί δεσμοί και επενδύσεις κ.ο.κ.

χαρακτήρα του οργανισμού. Αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα για παροχή δυνατότητας ανάληψης πρωτοβουλιών στους πληθυσμούς εκείνους που δεν έχαιραν οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας, κάτι το οποίο προβλεπόταν να επιτευχθεί μέσα από την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση της φτώχειας. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του οργανισμού τέθηκαν οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες αποτελούν και την πλειονότητα των μελών που αυτός αριθμεί, και ιδιαίτερα αυτές που εμφανίζονταν να πλήττονται περισσότερο. Στο σχετικό κείμενο η έμφαση δόθηκε στο ζήτημα της πρόσβασης στην αγορά, στα μέτρα που θα λειτουργούσαν ως εξισορροπιστές, καθώς επίσης και στα προγράμματα που είχαν να κάνουν με την τεχνική υποστήριξη και την ενδυνάμωση των οικονομιών, προκειμένου αυτές να οδηγηθούν σε βιώσιμη ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, αναγνωρίστηκε η ευάλωτη θέση στην οποία βρίσκονταν οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, λόγω των ιδιαίτερων δομικών δυσκολιών που αντιμετώπιζαν.

3.1.2 Διακοπή των διαπραγματεύσεων, 2006

Έπειτα από πέντε ολόκληρα χρόνια περιπετειωδών διαπραγματεύσεων με διακυμάνσεις, ανακοινώθηκε και επίσημα στις 24 Ιουλίου 2006 η διακοπή των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Doha. Οι άκαρπες συζητήσεις οδήγησαν σε πλήρες αδιέξοδο, ενώ παράλληλα άφησαν να αιωρείται το ενδεχόμενο επαναφοράς στο παγκόσμιο προσκήνιο των διαπραγματεύσεων στο άμεσο μέλλον.

Η αναζήτηση των αιτιών δεν είναι δυνατό να επικεντρωθεί σε ένα μόνο επίπεδο, λόγω του πολυπαραγοντικού χαρακτήρα των διαβουλεύσεων. Θα μπορούσε, ωστόσο, να επισημάνει κανείς ότι το υπέρμετρα φιλόδοξο πρόγραμμα, η φορτωμένη ατζέντα και η αδυναμία επίτευξης αντικρουόμενων στόχων αποτέλεσαν τις κυριότερες αιτίες της άδοξης τροπής που πήρε ο Γύρος της Doha.

Οπωσδήποτε, πρόκειται για μία εξέλιξη κάθε άλλο παρά ευχάριστη, καθώς η διακοπή αυτή σημαίνει ότι οι διαπραγματεύσεις είναι δυνατό να ανασταλούν για άγνωστο χρονικό διάστημα, που μπορεί να διαρκέσει ακόμα και δύο χρόνια. Οι αποδέκτες των επιπτώσεων είναι πολλοί, με κυριότερο το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα λόγω της αδυναμίας επίλυσης των εμπορικών διαφορών και επομένως τη στροφή σε εξεύρεση λύσεων μέσω διμερών συμφωνιών. Κάτι τέτοιο αναπόφευκτα θα επηρεάσει τόσο το διεθνές εμπόριο όσο και την οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο και κυρίως την ευημερία των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών.

Η ανεπιθύμητη εξέλιξη των διαπραγματεύσεων βλάπτει τις μικρές και φτωχές χώρες, οι οποίες θα είχαν τη δυνατότητα να απολαύσουν τα οφέλη σε επίπεδο ανάπτυξης από το άνοιγμα των αγορών. Αντίθετα, λειτουργεί προς όφελος των περισσότερο αναπτυγμένων και αυτό γιατί η διακοπή των διαπραγματεύσεων σηματοδοτεί την ενίσχυση των διμερών σχέσεων, όπως ήδη αναφέρθηκε, κατά τις οποίες κερδισμένος πάντοτε είναι ο ισχυρότερος, ο οποίος έχει και την καταλυτική δύναμη να θέτει τους όρους.

Σε ότι αφορά στην Ελλάδα, οι ανησυχίες που προκύπτουν είναι περιορισμένες, καθώς η χώρα μας θα είχε ελάχιστα οφέλη από το άνοιγμα των αγορών των βιομηχανικών προϊόντων, όπου κατέχει πολύ μικρό μερίδιο. Στον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος μας αφορά άμεσα ως χώρα, η πρόοδος δεν υπήρξε ιδιαίτερα μεγάλη.

Παρά την τροπή που πήρε ο Γύρος της Doha, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι θα ήταν άκρως παθητικό να μην ελπίζει κανείς σε έναρξη των συνομιλιών σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς κάτι τέτοιο θα υποδήλωνε ότι τα πέντε χρόνια που μεσολάβησαν από το 2001 έως σήμερα πήγαν χαμένα. Εύλογα συμπεραίνει κανείς ότι αξίζει να καταβληθούν προσπάθειες για επανεκκίνηση των συζητήσεων, προκειμένου

να μη χαθεί ό,τι αποκτήθηκε σε επίπεδο ανάπτυξης και ευημερίας ανά τον κόσμο. Αναπόφευκτα, τα θέματα τα οποία τέθηκαν προς επίλυση, κάποια στιγμή θα επανέλθουν στο προσκήνιο λόγω των ισχυρών παγκόσμιων οικονομικών τάσεων.

3.2 Τομείς δράσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου

Στόχος του οργανισμού είναι να καταστήσει το διεθνές εμπόριο ως το μέσο εκείνο που θα αποτραβήξει τις οικονομίες αυτές από το περιθώριο, ενισχύοντας την αποτελεσματική συμμετοχή τους στο διεθνές σύστημα. Παράλληλα, δίνει τη δυνατότητα, σε κάθε χώρα ξεχωριστά, να αναπτύξει τους μηχανισμούς εκείνους και να λάβει τα μέτρα που θα τη βοηθήσουν να εξασφαλίσει την προστασία της υγείας του πληθυσμού της, με την προϋπόθεση ότι αυτά δεν αποτελούν απειλή για το φυτικό και ζωικό περιβάλλον, δεν αντιβαίνουν στις αρχές του οργανισμού και δεν παρακωλύουν την ανάπτυξη των άλλων κρατών. Τέλος, γίνεται αποδεκτή η είσοδος των νέων μελών, της Αλβανίας, της Γεωργίας, της Μολδαβίας, της Κροατίας, της Ιορδανίας, της Λιθουανίας και του Ομάν και η ενίσχυσή τους, προκειμένου αυτές να καταφέρουν να έχουν πρόσβαση στην αγορά. Στη συνέχεια, παρατίθενται εν ολίγοις οι δεσμεύσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για κάθε έναν από τους τομείς δράσης του.

Γεωργία: Η Διακήρυξη κάνει αναφορά στις προτάσεις για διαπραγματεύσεις που τέθηκαν συνολικά από τις 121 χώρες - μέλη από την έναρξη του 2000, στα πλαίσια του άρθρου 20 της Συμφωνίας για τη γεωργία. Ο μακροχρόνιος στόχος που τίθεται είναι η εγκαθίδρυση ενός συστήματος εμπορίου, το οποίο θα λειτουργεί ως μέσο ουσιαστικής αναδόμησης, στήριξης και προστασίας του αγροτικού τομέα. Τα μέλη δεσμεύονται, ούτως ώστε οι διαπραγματεύσεις να οδηγήσουν σε ουσιαστικές βελτιώσεις αναφορικά με τις δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά. Η ειδική συνθήκη διαφοροποιείται για τις υπό

ανάπτυξη χώρες, τις οποίες και δεσμεύει ως προς την τήρηση όλων των κανόνων που προάγουν την προστασία του.

Υπηρεσίες: Οι διαπραγματεύσεις για το εμπόριο των υπηρεσιών υπόσχονται να οδηγήσουν σε οικονομική ανάπτυξη όλων των εμπορικών εταιρών. Οι εργασίες που έχουν ήδη λάβει χώρα τον Ιανουάριο του 2000, συμπεριλαμβάνονται στα άρθρα IV και XIX της γενικής Συμφωνίας για το εμπόριο των υπηρεσιών, ενώ η πλειονότητα των προτάσεων που παρουσιάστηκαν από τα μέλη αφορούν στην κίνηση των φυσικών προσώπων. Δίνονται κατευθυντήριες γραμμές για τις προτάσεις που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο εμπορίου των υπηρεσιών στις 28 Μαρτίου του 2001, οι οποίες και θα αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθούν οι επόμενες διαβουλεύσεις.

Διαφάνεια στο δημόσιο τομέα: Τα επιχειρήματα υπέρ της διαφάνειας στο δημόσιο τομέα τονίζουν την αναγκαιότητα τεχνικής υποστήριξης, η οποία θα ενδυναμώσει τον τομέα. Ήδη, η υπεύθυνη ομάδα εργασίας για τα θέματα αυτά τόνισε ότι η αναγκαιότητα είναι μεγαλύτερη για τις χώρες εκείνες που δεν έχουν σημειώσει ιδιαίτερη πρόοδο.

Ηλεκτρονικό εμπόριο: Τονίζεται η αποτελεσματικότητα των διεργασιών του γενικού Συμβουλίου σύμφωνα με την υπουργική Διακήρυξη στις 20 Μαΐου του 1998 και υπογραμμίζεται η περαιτέρω τήρηση του προγράμματος που άπτεται σε θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου. Τα θεαματικά αποτελέσματα που παρατηρήθηκαν στον τομέα αυτό υποδεικνύουν ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο δημιούργησε νέες εμπορικές δυνατότητες για όλα τα μέλη σε όλα τα στάδια της ανάπτυξης. Περαιτέρω πρόοδος είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα από την ενεργό δράση και εναρμόνιση με τους κανονισμούς που έχουν θεσμοθετηθεί για τη σωστή εκτέλεση του προγράμματος.

Ενίσχυση μικρών οικονομιών: Ως στόχος ορίζεται η ενίσχυση των μικρών, ευάλωτων στο διεθνές εμπόριο οικονομιών. Το πρόγραμμα είναι υπό εξέταση, προκειμένου να

εξαιρεθούν οι κατάλληλες λύσεις που θα οδηγήσουν σε ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων.

3.3 Το εμπόριο ως μοχλός επίτευξης των «Στόχων της Χλιετίας»

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου τίθεται σε απόλυτη ευθυγράμμιση με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ως προς την επίτευξη των «Στόχων της Χλιετίας» και θεωρεί ότι το εμπόριο αποτελεί το μέσο που θα οδηγήσει στην υλοποίησή τους. Οι εκάστοτε υπουργικές συνδιασκέψεις που οργανώνονται από αυτόν υπογραμμίζουν το όφελος που ενυπάρχει από την ενίσχυση του εμπορίου τόσο για τις βιομηχανοποιημένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Κάτι τέτοιο είναι ορατό από το γεγονός ότι έχει συμβάλει στην οικονομική μεγέθυνση και έχει βοηθήσει μερίδες του πληθυσμού να ξεφύγουν από τα όρια της φτώχειας.

Αναφορικά με τη βοήθεια προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, αυτή θα πραγματοποιηθεί μέσα από την ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής τους, την θέσπιση των κατάλληλων συμβολαίων στον εργασιακό τομέα, τη διευκόλυνση του εμπορίου και άλλων ζητημάτων που έχουν σχέση με την προσφορά. Επιπλέον, έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στο εμπόριο που αφορά σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο που σχετίζονται τόσο με έργα υποδομής, όσο και με οικονομικές προσαρμογές που προκύπτουν από την απελευθέρωση του εμπορίου.

Όλα αυτά είναι δυνατό να λειτουργήσουν ως εργαλεία για την αντιμετώπιση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο, απαιτείται, όμως, παράλληλα και εξωτερική βοήθεια με τη μορφή χρηματοδότησης²⁵.

²⁵ Αναλυτικά το ζήτημα της χρηματοδότησης παρουσιάζεται στα κεφ. III

4. Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - ΔΝΤ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει και αυτό με τη σειρά του παίξει σημαντικότατο ρόλο στη διεθνή προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου της φτώχειας. Εξαιρετικής σημασίας είναι τα Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP). Πρόκειται για μία συμμετοχική διαδικασία στην οποία λαμβάνουν μέρος, εκτός από τις χώρες - μέλη, και εξωτερικοί φορείς προώθησης της ανάπτυξης, όπως για παράδειγμα η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

4.1 Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP)

Τα Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP) περιγράφουν τις μακροοικονομικές, δομικές και κοινωνικές πολιτικές μιας χώρας σε έναν χρονικό ορίζοντα τριών χρόνων, με σκοπό την επέκταση της ανάπτυξης και τη μείωση της φτώχειας και τη σχέση τους με τις ανάγκες εξωτερικής χρηματοδότησης και τις πηγές της εξωτερικής αυτής χρηματοδότησης. Με άλλα λόγια, προβλέπουν στη διαμόρφωση και ενσωμάτωση πιο ξεκάθαρων πολιτικών από τη πλευρά εθνικών αρχών. Ο τρίχρονος χρονικός τους ορίζοντας υποδηλώνει ότι τα Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP) ανανεώνονται κάθε τρία χρόνια, ενώ παράλληλα εκδίδονται ετήσιες εκθέσεις προόδου. Τα προσωρινά -Interim Poverty Reduction Strategy Papers (I - PRSP) περιλαμβάνουν περιληπτικά την τρέχουσα κατάσταση σχετικά με τα επίπεδα φτώχειας στα οποία βρίσκεται μία χώρα, όπως επίσης και αναλύσεις. Σε γενικές γραμμές, περιγράφουν την υπάρχουσα στρατηγική που ακολουθείται και τις διαδικασίες που πρέπει να υιοθετηθούν, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πλήρες Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP). Τα δεδομένα της εκάστοτε χώρας σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας [Joint Staff

Assessments (JSAs)] διατίθενται στα sites των προαναφερθέντων οργανισμών έπειτα από συμφωνία με την κάθε χώρα - μέλος.

4.2 Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF)

Επιπλέον, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε και τα υποστηρικτικά προγράμματα Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF), τα οποία αποτελούν στην ουσία το μέσο υλοποίησης της παραπάνω προσέγγισης. Κάτι τέτοιο ασφαλώς συνεπάγεται ότι απαιτείται αλλαγή του περιεχομένου και της διαδικασίας κάτω από την οποία θα λειτουργήσουν αυτά τα προγράμματα, προκειμένου αυτά να συμβαδίσουν με τη νέα πραγματικότητα που απαιτεί στενή συμμόρφωση με τους στόχους που αποβλέπουν στη μείωση της φτώχειας. Στην ουσία, πρόκειται για προγράμματα δανεισμού με σκοπό τη βοήθεια στις εμπλεκόμενες χώρες.

4.2.1 Τομείς αναφοράς των Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF)

Οι τομείς αναφοράς²⁶ των Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF) είναι οι ακόλουθες:

➤ **Επικέντρωση στην κάθε χώρα και διεύρυνση της συμμετοχής:** Η έννοια αυτή αναφέρεται σε διευρυνόμενη συμμετοχή που ακολουθείται από διαφάνεια, με στόχο τη συμμετοχή και των φτωχότερων χωρών μέσω αντιπροσώπων. Οι εκάστοτε κυβερνήσεις έχουν τη δυνατότητα να καθορίσουν το χρονικό πλαίσιο και το περιεχόμενο των προτεραιοτήτων τους, ενώ από την άλλη πλευρά απαιτείται ευελιξία εκ μέρους του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η ευελιξία αυτή έχει να κάνει με το ότι ο οργανισμός

²⁶ Προκειμένου να μην αλλοιωθεί η έννοια και το περιεχόμενό τους αναφέρονται στην αγγλική γλώσσα, όπως ακριβώς παρατίθενται στην ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στο Διαδίκτυο

είναι ανοικτός στο να ακούει τις διάφορες προτάσεις, χωρίς κάτι τέτοιο να συνεπάγεται ότι οφείλει να τις αποδέχεται. Κύριο μέλημά του είναι να τονίζει τις διαφωνίες που θα προκύπτουν με στόχο την εξεύρεση λύσεων. Τα υποστηρικτικά αυτά προγράμματα έχουν ως σκοπό να εξασφαλίσουν ότι το κράτος συμμετέχει στη διαδικασία διαμόρφωσής τους, ότι οι κρατικές αρχές είναι οι ηγέτες διαμόρφωσής τους και ότι είναι πλήρως σύμφωνες με τη γενική στρατηγική για οικονομική μεγέθυνση και μείωση της φτώχειας. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι αναλύονται παρακάτω:

➤ **Εστίαση σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο:** Ενισχύεται η ανάπτυξη στρατηγικών που θα έχουν μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, ώστε να συμβάλλουν τα αποτελέσματα ουσιαστικά στην ανάπτυξη.

➤ **Υλοποιήσιμοι και αποτελεσματικοί στόχοι:** Οι στρατηγικές για την αντιμετώπιση της φτώχειας αναγνωρίζουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι εφικτή χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν οι φτωχές ομάδες του πληθυσμού για τις οποίες απαιτείται μακροοικονομική και κοινωνική σταθερότητα και δομικές ανακατατάξεις. Κάτι τέτοιο υποδεικνύει τις πολλές διαστάσεις της φτώχειας και, επομένως, των πολιτικών αντιμετώπισής της, μέσα από τη βαθιά κατανόηση των αιτιολογικών συνδέσμων μεταξύ των πολιτικών και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων. Απαιτείται προσοχή στη θέσπιση στόχων και τη μέτρηση της προόδου. Αποτελεσματική κινητοποίηση μπορεί να διασφαλίσει ότι οι πολιτικές έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί σωστά.

➤ **Ανάδειξη της σπουδαιότητας της συνεργασίας:** Μία εθνική στρατηγική μείωσης της φτώχειας είναι σε θέση να παρέχει το πλαίσιο για εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ κυβέρνησης, εξωτερικών συνεργατών και άλλων συμμετόχων. Σύμφωνα με τη στρατηγική τα αποτελέσματα θα είναι θεαμακότερα αν υπάρξει καταμερισμός της ευθύνης.

4.2.2 Όροι των Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF)

Το σύνολο των χαμηλών εισοδηματικά χωρών που προβλέπεται να λάβουν βοήθεια ανέρχεται στις 77, ενώ η επιλογή των χωρών γίνεται κατά κύριο λόγο με βάση το κατά κεφαλήν εισόδημα κάθε μίας από αυτές. Υπεύθυνος φορέας για τη συνολική διαδικασία εξέτασης και επιλογής είναι η Διεθνής Επιτροπή Ανάπτυξης (International Development Association - IDA), ενώ η Παγκόσμια Τράπεζα αποδέχεται ως κατώτατο όριο αποδοχής στο πρόγραμμα το κατά κεφαλήν επίπεδο του ΑΕΠ του 1999, που ανέρχεται στα \$885. Μία χώρα είναι δυνατό να δανειστεί περισσότερο από το 140% της αναλογίας που προβλέπεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, έπειτα από διακανονισμό συνολικής διάρκειας τριών χρόνων, παρόλο που αυτός ο περιορισμός είναι δυνατό να ξεπεραστεί σε ειδικές περιπτώσεις και να φτάσει μέχρι και το 180% της αναλογίας. Τα μέγιστα ποσά δεν αποτελούν δικαίωμα και το δανειζόμενο ποσό εξαρτάται από την ισορροπία των αναγκών πληρωμής της κάθε χώρας - μέλους, από τη δυνατότητα προσαρμογής της στο πρόγραμμα, από τις εκκρεμότητές της στις πιστώσεις που τις δίνει το Ταμείο και από τις καταγραφές της χρήσης της πίστωσης κατά το παρελθόν. Τέλος, τα δάνεια αυτά προβλέπουν ετήσιο επιτόκιο της τάξης του 0.5% με εξαμηνιαίες αποπληρωμές που ξεκινούν 5.5 χρόνια μετά τη συμφωνία δανειοδότησης.

4.3 Κατάσταση προόδου της Νέας Προσέγγισης

Η νέα προσέγγιση έχει αρχίσει να εφαρμόζεται σε πολλές χώρες, αλλά η πρόοδος εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την πρόοδο που σημειώνει η κάθε χώρα στη διαμόρφωση των Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP). Οι περισσότερες εμπλεκόμενες χώρες βρίσκονται ακόμα στα πρώτα στάδια. Ως σήμερα, οι αρμόδιες επιτροπές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η Παγκόσμια Τράπεζα έχουν εξετάσει τέσσερις (Μπουρκίνα Φάσο, Μαυριτανία, Τανζανία και Ουγκάντα), ενώ ως το

τέλος του 2001 αναμενόταν να είχαν διαμορφώσει τα Strategy Papers περίπου 24, 18 από τις οποίες ανήκουν στις υπερχρεωμένες χώρες. Στο εν τω μεταξύ, έχουν ολοκληρωθεί 32 προσωρινά Strategy Papers. Αναφορικά με αυτά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ποικίλουν τόσο ως προς το περιεχόμενο όσο και ως προς τις διαδικασίες, η κυβερνητική συμμετοχή όμως είναι σημαντική. Σε γενικές γραμμές, η διαδικασία προχωράει με πιο γρήγορους ρυθμούς από τις χώρες που ήδη διαθέτουν κάποιο εθνικό αναπτυξιακό σχέδιο, όπως είναι η Γκάνα, η Ουγκάντα και η Τανζανία.

Συμπερασματικά, είναι πολύ νωρίς για να έχουμε τον ορατό αντίκτυπο της νέας αυτής προσέγγισης στο ζήτημα της οικονομικής μεγέθυνσης και της μείωσης της φτώχειας. Οπωσδήποτε όμως, έχουν σημειωθεί πραγματικές και αξιολογες αλλαγές στα υποστηρικτικά προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σε σχέση με τη νέα αυτή προσέγγιση. Τα υποστηρικτικά προγράμματα Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF) που προβλέπουν συμμετοχικές στρατηγικές μείωσης της φτώχειας είναι σε θέση να επιφέρουν βελτίωση στις ζωές των φτωχότερων ανθρώπων του κόσμου περισσότερο από ότι τα παλαιότερα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

4.4 Η πρωτοβουλία PRGF - HIPC Trust

Στις 8 Δεκεμβρίου του 1999, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποφάσισε να συμπεριλάβει στην πρωτοβουλία πολιτικές χρηματοδότησης ως μία μορφή ευκολίας προς τις χαμηλές εισοδηματικά χώρες που αντιμετωπίζουν εξωτερικές απειλές. Το είδος αυτό της χρηματοδότησης απευθύνεται σε χώρες που δεν έχουν προβεί σε συμφωνία με το οργανισμό για κάποιο υποστηρικτικό πρόγραμμα Poverty Reduction Growth Facilities (PRGF) και είναι γνωστό ως Poverty Reduction Growth Facility - Heavily Indebted Poor Countries Trust. Αναμένεται να λειτουργήσει ως ένα προστατευτικό

δίκτυο για τις χώρες που επιθυμούν να αποδεσμευτούν από ένα πρόγραμμα Poverty Reduction Growth Facility (PRGF), καθώς και για τις χώρες που αδυνατούν να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Από τότε έχει σημειωθεί αξιόλογη πρόοδος αναφορικά με τη διασφάλιση της απαιτούμενης χρηματοδότησης. Περίπου 60% των συμφωνηθέντων εισφορών είτε έχουν ήδη δοθεί στις χώρες είτε αναμένεται να δοθούν σύμφωνα με το υπάρχον πρόγραμμα. Αναφορικά με το μερίδιο της συνεισφοράς του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αυτό ανέρχεται σε 2.4 δισεκατομμύρια. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι χώρες που δεσμεύτηκαν με εισφορές στην πρωτοβουλία αυτή, καθώς και το ποσό εισφοράς τους, όπως διαμορφώθηκαν στις 14 Απριλίου του 2000.

Σύνολο (93 συμμετέχοντες)	1,562.9
Κύριες βιομηχανικές χώρες	880.5
Καναδάς	48.8
Γαλλία	82.2
Γερμανία	127.2
Ιταλία	63.6
Ιαπωνία	144.0
Ηνωμένο Βασίλειο	82.2
Ηνωμένες Πολιτείες	332.6
Άλλες αναπτυγμένες χώρες	299.9
Αυστραλία	24.8
Αυστρία	14.3
Βέλγιο	35.3
Δανία	18.5
Φινλανδία	8.0
Ελλάδα	6.3
Ισλανδία	0.9
Ιρλανδία	5.9
Ισραήλ	1.8
Κορέα	15.9
Λουξεμβούργο	0.7
Ολλανδία	45.4
Νέα Ζηλανδία	1.8
Νορβηγία	18.5
Πορτογαλία	6.6
Σαν Μαρίνο	0.05
Σιγκαπούρη	16.5
Ισπανία	23.3
Σουηδία	18.3
Ελβετία	37.0
Χώρες εξαγωγής καυσίμων	88.3
Αλγερία	5.5

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ο ρόλος της αντιμετώπισης του ζητήματος της φτώχειας στην επίτευξη αειφόρου - βιώσιμης ανάπτυξης
 Φουντούκη Ευδοκία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΗΝ
 «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»
 ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2006 - 2007

Μπαχρέν	0.9
Μπρούνεϊ	0.1
Γκαμπόν	2.5
Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν	2.2
Κουβέιτ	3.1
Νιγηρία	13.9
Ομάν	0.8
Κατάρ	0.5
Σαουδική Αραβία	53.5
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	1.6
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	3.8
Άλλες αναπτυσσόμενες χώρες	175.0
Αργεντινή	16.2
Μπαγκλαντές	1.7
Μπαρμπαίντος	0.4
Μπελίζ	0.3
Μποτσουάνα	3.1
Βραζιλία	15.0
Καμποντία	0.04
Χιλή	4.4
Κίνα	19.7
Κολομβία	0.9
Κύπρος	0.8
Δομινικανή Δημοκρατία	0.5
Αίγυπτος	1.3
Φίτζι	0.1
Γκάνα	0.5
Γρενάδα	0.1
Ινδία	22.9
Ινδονησία	8.2
Τζαμάικα	2.7
Ιορδανία	0.7
Λίβανος	0.4
Λιβύη	7.3
Μαλαισία	12.7
Μαλδίβες	0.01
Μάλτα	1.1
Μαυρίκιος ³	0.1
Μικρονησία	0.00001
Μαρόκο	1.6
Πακιστάν	3.4
Περού	2.5
Φιλιππίνες	6.7
Σαμόα	0.005
Νότια Αφρική ³	28.6
Σρι Λάνκα	0.6
Άγιος Λουκάς	0.1
St. Vincent and the Grenadines	0.1
Swaziland	0.03
Ταϊλάνδη	6.1
Τόγκα	0.02
Τυνησία	1.5
Ουρουγουάη	2.2
Βανουάτου	0.1
Βιετνάμ	0.4

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ο ρόλος της αντιμετώπισης του ζητήματος της φτώχειας
 στην επίτευξη ασφόρου - βιώσιμης ανάπτυξης
 Φουντοόκη Ευδοκία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ
 «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»
 ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2006 - 2007

Μεταβατικές χώρες	44.2
Κροατία	0.4
Δημοκρατία της Τσεχίας	4.1
Εσθονία	0.5
Ουγγαρία ³	6.7
Λετονία	1.0
Πολωνία	12.0
Ρωσία	15.1
Δημοκρατία της Σλοβακίας	4.0
Σλοβενία	0.4
Άλλες χώρες	74.9

Πίνακας 2. Δεσμευμένες αμοιβαίες συνεισφορές στην PRGF - HIPC Trust κατά ομάδες χωρών με ετήσιο επιτόκιο 0.5%

5. Παγκόσμια Τράπεζα - ΠΤ

Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει πρωτοστατήσει εδώ και πολλά χρόνια στις Πρωτοβουλίες για το ζήτημα της απαλλαγής του χρέους των Υπερχρεωμένων Φτωχών Χωρών. Η κεντρική ιδέα σχετικά με το ζήτημα αυτό μας παραπέμπει στις δεκαετίες του 1970 και του 1980. Πολλές φτωχές χώρες αναγκάστηκαν να προβούν στη λύση του δανεισμού προκειμένου να ενισχύσουν τις εγχώριες οικονομίες τους, με την πεποίθηση ότι η έκρηξη των τιμών των αγαθών θα τους έδινε τη δυνατότητα να καλύψουν το χρέος από τα κέρδη των εξαγωγών. Όμως, η τρομερές αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου και η παγκόσμια οικονομική ύφεση των δεκαετιών του 1970 και 1980 προκάλεσαν την πτώση των τιμών των αγαθών σε εξαιρετικά σημαντικά επίπεδα, με αποτέλεσμα οι χώρες αυτές να βρεθούν αντιμέτωπες με το πρόβλημα της κάλυψης των οφειλών τους στις χώρες δανεισμού.

Κατά τη δεκαετία του 1980 και τα πρώτα χρόνια του 1990, ο δανεισμός από τρίτες χώρες εξακολούθησε να αποτελεί έναν τρόπο κάλυψης των οικονομικών ζητημάτων που ανέκυπταν. Όμως, για διάφορους λόγους συμπεριλαμβανομένων και των αποφάσεων των εμπλεκομένων κυβερνήσεων, οι προσδοκίες για οικονομική ανάπτυξη απέτυχαν να υλοποιηθούν. Έως το 1992, τα 33 έθνη που ορίστηκαν ως τα περισσότερο χρεωμένα αντιμετώπισαν μία συλλογική πιστωτική κρίση. Το 1992 η Καθαρή Παρούσα Αξία του δείκτη χρέος/εξαγωγές εκτοξεύτηκε στο 620% από 266% που ήταν 10 χρόνια πριν. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο δείκτης αυτός αποτελεί ένα δείκτη μέτρησης της ικανότητας μίας χώρας ξεπληρώσει τις οφειλές της. Επιπλέον, σύμφωνα με την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες» προβλέπεται μία Καθαρή Παρούσα Αξία του δείκτη χρέος/εξαγωγές της τάξης του 150% και μία Καθαρή Παρούσα Αξία του δείκτη χρέος/έσοδα της τάξης του 250%.

Κατά συνέπεια, είναι ευνοϊκά κείμενη απέναντι στην πρόσφατη πρόταση των αρχηγών των 8 πλουσιότερων βιομηχανοποιημένων χωρών, των G8, που κάνει λόγο για παραγραφή του χρέους των 18 φτωχότερων χωρών στον κόσμο. Η πρόταση αυτή αποτελεί άλλο ένα θετικό βήμα στην παροχή αιταιούμενης οικονομικής βοήθειας στις φτωχές χώρες, προκειμένου αυτές να εκπληρώσουν τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (Millennium Development Goals - MDGs), ένα σύνολο διεθνών αναπτυξιακών στόχων που προβλέπεται να ολοκληρωθούν έως το 2015.

5.1 Η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες»

Το 1996, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πρότειναν την εφαρμογή ενός προγράμματος προκειμένου να διευκολύνουν μερικές από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου στην αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων οφειλών από το δανεισμό τους. Επρόκειτο για μία ενέργεια υλοποιημένη από ενδιαφέρον, συμπάθεια και ανησυχία ότι τα εξαιρετικά υψηλά επίπεδα χρέους αυτών των χωρών αποτελούσαν εμπόδιο στην οικονομική τους μεγέθυνση και ανάπτυξη, καθώς και σε μία οργανωμένη προσπάθεια να συνδράμει στο μείζον πρόβλημα της αντιμετώπισης της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Η συντονισμένη αυτή ενέργεια των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων πολλών οργανισμών και κυβερνήσεων, υιοθετήθηκε με τον όνομα «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες» (The Enhanced Heavily Indebted Poor Countries Initiative) και συμπεριλάμβανε τη δέσμευση των σημαντικότερων δανειστών διεθνώς να παράσχουν μία ευκαιρία για μία καινούργια αρχή σε χώρες που μάχονταν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις καταβολής των υψηλών επιπέδων των χρεών τους.

Η εν λόγω πρωτοβουλία εξετάστηκε και εμπλουτίστηκε εκ νέου το Σεπτέμβριο του 1999, ούτως ώστε να επανεξετασθεί σε βάθος το πρόγραμμα, να διευρυνθεί ο

αριθμός των υποψηφίων στο πρόγραμμα χωρών, να επισπευσθούν οι διαδικασίες και να ενδυναμωθούν οι σύνδεσμοι μεταξύ απαλλαγής από το χρέος, μείωσης της φτώχειας και κοινωνικών πολιτικών. Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, προβλέπεται η παραγραφή του ονομαστικού χρέους για 29 χώρες, η οποία αναμένεται να μειώσει το εξωτερικό χρέος περίπου στα 2/3. Από τις 29 αυτές χώρες - 25 βρίσκονται στην Αφρική -, 19 έχουν ήδη ολοκληρώσει τις απαιτούμενες διαδικασίες, με αποτέλεσμα να έχει ήδη πραγματοποιηθεί απαλλαγή τους από το χρέος. Η συνδρομή της Παγκόσμιας Τράπεζας υπολογίζεται συνολικά σε US\$ 14 δισεκατομμύρια.

Πρόκληση αποτελεί, η υιοθέτηση μίας ευθυγραμμισμένης μεταρρύθμισης για τις 10 χώρες για τις οποίες δεν έχει ληφθεί ακόμα απόφαση σχετικά με το αν αυτές πληρούν τις προδιαγραφές για την ολοκλήρωση των διαδικασιών απαλλαγής τους από το χρέος που τους βαρύνει. Αρκετές από αυτές βρίσκονται εν μέσω πολεμικών διενέξεων με αποτέλεσμα να καθυστερούν τις πληρωμές τους.

5.1.1 Πώς λειτουργεί η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες»

Προκειμένου μία χώρα να συμμετάσχει στις διαδικασίες για την απαλλαγή του χρέους της, οφείλει να πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- 1) να αντιμετωπίζει ένα μη βιώσιμο επίπεδο χρέους, μεγαλύτερο από τους παραδοσιακούς διαθέσιμους μηχανισμούς απαλλαγής του χρέους της
- 2) να υιοθετήσει ένα χρονικό πλαίσιο εφαρμογής και τις πολιτικές που προβλέπονται από τα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας και
- 3) να έχει συντάξει ένα Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP), μέσα από μία διευρυμένη συμμετοχική διαδικασία - ένα προσωρινό σχέδιο στρατηγικής είναι επαρκές για να ξεκινήσει η διαδικασία

Το πρώτο βήμα αναφέρεται σε μία ανάλυση βιωσιμότητας του χρέους, προκειμένου να καθοριστούν οι ανάγκες της συγκεκριμένης χώρας. Αν ο δείκτης εξωτερικού χρέους της, έπειτα από την εφαρμογή των παραδοσιακών μηχανισμών απαλλαγής του χρέους, είναι κάτω από την αξία του χρέους στους εξαγωγείς ή από τα οικονομικά της έσοδα, τότε αυτή πληροί τις προϋποθέσεις για να συμμετάσχει στο πρόγραμμα. Από τη στιγμή που μία χώρα έχει σημειώσει επαρκή πρόοδο στην πλήρωση των κριτηρίων, τα αρμόδια συμβούλια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας αποφασίζουν επίσημα την ένταξή της στο πρόγραμμα και η διεθνής κοινότητα συσκέπτεται, προκειμένου να αποφασίσει τη μείωση του χρέους στο σημείο εκείνο που θα της επιτρέψει τη βιωσιμότητά της (decision point). Στο σημείο αυτό αρχίζει η προσωρινή απαλλαγή. Για να λάβει την πλήρη και αμετάκλητη μείωση θα πρέπει να παρουσιάσει το χρονικό πλαίσιο εφαρμογής. Η διάρκεια αυτής της δεύτερης περιόδου εξαρτάται από την ικανοποιητική εκπλήρωση των κρίσιμων πολιτικών που συμφωνήθηκαν κατά την πρώτη περίοδο, τη διατήρηση σταθερότητας σε μακροοικονομικό επίπεδο, καθώς και την υιοθέτηση και εκπλήρωση για τουλάχιστον ένα χρόνο του Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP). Όταν όλα τα παραπάνω εφαρμοστούν, οι δανειστές είναι σε θέση να αποδεχθούν την πλήρη απαλλαγή του χρέους (completion point).

5.1.2 Από πού χρηματοδοτείται η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες»

Το συνολικό κόστος της παρεχόμενης βοήθειας στις 29 χώρες που έχουν ολοκληρώσει το πρώτο στάδιο αποδοχής και τις 11 δυνητικά αποδεκτές υπολογίζεται σε \$65 δισεκατομμύρια σε όρους καθαρής παρούσας αξίας του 2004. Πάνω από το μισό ποσό του χρέους θα καλυφθεί από του πιστωτές και το υπόλοιπο από του άλλους

δανειστές. Το μερίδιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου καλύπτεται από το ίδιο, σε συνδυασμό με τις συνεισφορές των υπόλοιπων χωρών - μελών. Στη συνέχεια, παρατίθενται οι χώρες που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα, τα στάδια στα οποία βρίσκεται καθεμία από αυτές και τα προβλεπόμενα και πληρωτέα ποσά παραγραφής.

Μέλος Δ.Ν.Τ.	Decision Point	Completion Point	Προβλεπόμενο παρεχόμενο ποσό	Πληρωτέο ποσό
Βολιβία	Σεπτέμβριος 1997	Σεπτέμβριος 1998	21.2	21.2
Μπουρκίνα Φάσο	Σεπτέμβριος 1997	Ιούλιος 2000	16.3	16.3
Ακτή Ελεφαντοστού	Μάρτιος 1998	-	16.7 ²⁷	-
Γουιάνα	Δεκέμβριος 1997	Μάιος 1999	25.6	25.6
Μάλι	Σεπτέμβριος 1998	Σεπτέμβριος 2000	10.8	10.8
Μοζαμβίκη	Απρίλιος 1998	Ιούνιος 1999	93.2	93.2
Ουγκάντα	Απρίλιος 1997	Απρίλιος 1998	51.5	51.5
Συνολικό ποσό			235.3	218.6

Πίνακας 3. Παρεχόμενη βοήθεια προς τις υπερχρεωμένες χώρες όπως προβλέπεται από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες»²⁸ (καταγεγραμμένη κατάσταση στις 26 Ιανουαρίου 2006), σύμφωνα με την αρχική πρωτοβουλία του 1996

²⁷ Ίσο με το συμφωνημένο ποσό των \$22.5 εκατομμυρίων στο decision point στις 17 Μαρτίου 1998

²⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία του Τομέα Χρηματοοικονομικών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 ΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ
 «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ»
 ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2006 - 2007

Μέλος Δ.Ν.Τ.	Decision Point	Completion Point	Προβλεπόμενο παρεχόμενο ποσό	Πληρωτέο ποσό
Μπενίν	Ιούλιος 2000	Μάρτιος 2003	18.4	20.1
Βολιβία	Φεβρουάριος 2000	Ιούνιος 2001	41.1	44.2
Μπουρκίνα Φάσο	Ιούλιος 2000	Απρίλιος 2002	27.7	29.7
Μπουρούντι	Αύγουστος 2005	εκκρεμεί	19.3	0.1
Καμερούν	Οκτώβριος 2000	εκκρεμεί	28.5	11.3
Τσαντ	Μάιος 2001	εκκρεμεί	14.3	8.6
Δημοκρατία του Κονγκό	Ιούλιος 2003	εκκρεμεί	228.3	3.4
Αιθιοπία	Νοέμβριος 2001	Απρίλιος 2004	45.1	46.7
Κάμπια	Δεκέμβριος 2000	εκκρεμεί	1.8	0.1
Γκάνα	Φεβρουάριος 2002	Ιούλιος 2004	90.1	94.3
Γουινέα	Δεκέμβριος 2000	εκκρεμεί	24.2	5.2
Γουινέα-Μπισσάου	Δεκέμβριος 2000	εκκρεμεί	9.2	0.5
Γουιάνα	Νοέμβριος 2000	Δεκέμβριος 2003	31.1	34.0
Ονδούρα	Ιούνιος 2000	Απρίλιος 2005	22.7	26.4
Μαδαγασκάρη	Δεκέμβριος 2000	Οκτώβριος 2004	14.7	16.4
Μαλάουι	Δεκέμβριος 2000	εκκρεμεί	23.1	11.6
Μάλι	Σεπτέμβριος 2000	Μάρτιος 2003	34.7	38.5
Μαυριτανία	Φεβρουάριος 2000	Ιούνιος 2002	34.8	38.4
Μοζαμβίκη	Απρίλιος 2000	Σεπτέμβριος 2001	13.7	14.8
Νικαράγουα	Δεκέμβριος 2000	Ιανουάριος 2004	63.5	71.2
Νιγηρία	Δεκέμβριος 2000	Απρίλιος 2004	31.2	34.0
Ρουάντα	Δεκέμβριος 2000	Απρίλιος 2005	46.8	50.6
Σάο Ταμ	Δεκέμβριος 2000	Εκκρεμεί	-	-
Σενεγάλη	Ιούνιος 2000	Απρίλιος 2004	33.8	38.4
Σέρα Λεόνε	Μάρτιος 2002	Εκκρεμεί	98.5	66.0
Τανζανία	Απρίλιος 2000	Νοέμβριος 2001	89.0	96.4
Ουγκάντα	Φεβρουάριος 2000	Μάιος 2000	68.1	70.2
Ζάμπια	Δεκέμβριος 2000	Απρίλιος 2005	468.8	508.3
Συνολικό ποσό			1,622.5	1,379.1
Συνολικό ποσό των δύο πρωτοβουλιών			1,857.8	1,597.7

Πίνακας 4. Παρεχόμενη βοήθεια προς τις υπερχρεωμένες χώρες όπως προβλέπεται από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες»²⁹ (καταγεγραμμένη κατάσταση στις 26 Ιανουαρίου 2006), σύμφωνα με την πρωτοβουλία του 1999

²⁹ βλέπε υποσημείωση 19

5.1.3 Πώς έχουν επωφεληθεί οι χώρες από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες»

Αναφορικά με τις 29 χώρες που έχουν ήδη ενταχθεί στο πρόγραμμα, το ποσό του χρέους τους έχει μειωθεί, για την περίοδο 1998 - 2004, σε περισσότερο από το μισό σε σχέση με τις εξαγωγές και τα κυβερνητικά έσοδα. Προκειμένου η μείωση του χρέους να έχει χειροπιαστό αντίκτυπο στο ζήτημα της φτώχειας, οι επιπλέον δράσεις θα πρέπει να έχουν στόχο τους φτωχούς. Πριν το πρόγραμμα αυτό, οι υποψήφιες χώρες δαπανούσαν ελάχιστα περισσότερα στις οφειλές τους από το χρέος από ότι σε θέματα υγείας και εκπαίδευσης. Με τα υποστηρικτικά προγράμματα όμως του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας αυτές οι χώρες έχουν αυξήσει σε αξιόλογα ποσοστά τις συνεισφορές τους σε θέματα υγείας, εκπαίδευσης και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες και, κατά μέσο όρο, αυτές είναι σχεδόν τέσσερις φορές μεγαλύτερες από το ποσό που προορίζεται για την αποπληρωμή των δόσεων του χρέους.

Ενώ τα διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν για κάθε χώρα υποδεικνύουν τα οφέλη για αυτές, απαιτείται χρόνος και προσπάθεια για να διασφαλιστεί ότι τα χρήματα προορίζονται για βοήθεια προς τους φτωχούς με τέτοιο τρόπο, ώστε να μειωθούν τα επίπεδα της φτώχειας. Τα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν, όπως για παράδειγμα σε χώρες που βρίσκονται εν μέσω πολεμικών συρράξεων (Ρουάντα, Λιθιοπία), οι οποίες είναι πιθανό να προβούν σε εκ νέου δανεισμό προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους.

Δυσκολίες αντιμετωπίζουν και οι χώρες που βρίσκονται σε αναμονή της οριστικής αποδοχής τους για συμμετοχή στο πρόγραμμα. Κάποιες από αυτές παρουσιάζουν έλλειψη οργανωμένων κυβερνητικών δομών. Σε άλλες, τα επίπεδα χρέους είναι τόσο υψηλά που δε μπορούν να παραγραφούν. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στη Λιβερία και το Σουδάν, οι οποίες βρίσκονται σε εμφύλιο πόλεμο. Στα

τέλη του 2004, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα συμφώνησαν να δώσουν παράταση άλλα δύο χρόνια, ως το τα τέλη του 2006, στην τελική ημερομηνία (γνωστό ως sunset close) που προβλεπόταν για την πλήρωση των κριτηρίων.

Η διατήρηση ενός βιώσιμου επιπέδου χρέους, σε συνδυασμό με την παράλληλη αναζήτηση προόδου προς την εκπλήρωση των «Στόχων της Χιλιετίας» παράμενει πραγματική πρόκληση για τις χώρες, ακόμα και μετά την απαλλαγή του χρέους που προβλέπεται από την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες». Τίποτα από αυτά δεν είναι εύκολο. Όμως, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναζητούν λύσεις με επίκεντρο τη μείωση της φτώχειας.

5.2 «Πολύπλευρη Πρωτοβουλία για την Παραγραφή του Χρέους» (Multilateral Debt Relief Initiative - MDRI)

Το 2005, σε μία έκθεση προόδου των «Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας», η «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες» συμπληρώθηκε από την «Πολύπλευρη Πρωτοβουλία για την Παραγραφή του Χρέους» (Multilateral Debt Relief Initiative - MDRI), η οποία επιτρέπει 100% απαλλαγή του χρέους από τρεις πολυμερείς οργανισμούς, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τη Διεθνή Επιτροπή Ανάπτυξης της Παγκόσμιας Τράπεζας και το Αναπτυξιακό Ταμείο της Αφρικής (African Development Fund - AfDF), για τις χώρες που έχουν εκπληρώσει τις διαδικασίες για την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Χώρες». Οπωσδήποτε, αν και αξιόλογη μία τέτοια προσπάθεια, δεν επαρκεί. Ακόμα και αν πραγματοποιούνταν πλήρης παραγραφή του χρέους όλων των χωρών, οι περισσότερες θα εξακολουθούσαν να εξαρτώνται από εξωτερική βοήθεια.

Πιο συγκεκριμένα, στις 25 Σεπτεμβρίου του 2005, η Παγκόσμια Τράπεζα αποδέχθηκε την πρόταση των G8 για την παραγραφή του χρέους των Υπερχρεωμένων Χωρών, πρόταση η οποία ανακοινώθηκε από την Αναπτυξιακή Επιτροπή με την ονομασία «Πολύπλευρη Πρωτοβουλία για την Παραγραφή του Χρέους» (Multilateral Debt Relief Initiative - MDRI). Αυτή η καινοτόμα πρωτοβουλία θα παράσχει επιπρόσθετη οικονομική υποστήριξη στις χώρες που θα ολοκληρώνουν την «Ανώτατη Πρωτοβουλία για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες», ενώ η χρηματοπιστωτική της ικανότητα θα εξασφαλίζεται από διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Υπεύθυνη για την τήρηση του προγράμματος είναι η Διεθνής Επιτροπή Ανάπτυξης (International Development Association - IDA), η οποία είναι αρμόδια να εφαρμόσει τη νέα πρωτοβουλία που ξεκινάει τον Ιούλιο, οπότε και ξεκινάει το επόμενο οικονομικό έτος της Διεθνούς Επιτροπής Ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Οικονομική ανισότητα στην Ελλάδα

1. Διαχρονική εξέλιξη

Είναι γεγονός ότι οι εκάστοτε κυβερνήσεις με την ανάληψη και εφαρμογή πολιτικών συμμετέχουν στην αύξηση ή μείωση κάθε είδους ανισοτήτων, οι οποίες με τη σειρά τους συμβάλλουν στην ενίσχυση ή αποδυνάμωση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού. Για την άσκηση της κατάλληλης πολιτικής είναι σημαντικό η κάθε κυβέρνηση να γνωρίζει την υπάρχουσα κατάσταση σε όλες τις διαστάσεις της. Παρόλα αυτά, συχνά υιοθετούνται πολιτικές που κάθε άλλο παρά αποτελεσματικές μπορούν να θεωρηθούν, λόγω του ότι έχουν βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα υλοποίησης. Οι πολιτικές σκοπιμότητες επιβάλλουν άμεσα αποτελέσματα, με αποτέλεσμα να παραγκωνίζεται ο πραγματικός σκοπός της άσκησης πολιτικής. Για το λόγο αυτό, γίνεται συχνά επίκεντρο των πολιτικών διαλόγων η διαχρονική εξέλιξη των ανισοτήτων, και δη, της φτώχειας, προκειμένου η κάθε πολιτική παράταξη να αποποιηθεί των ευθυνών.

Είναι αλήθεια ότι, η μελέτη του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα ήταν δύσκολο να μελετηθεί πριν τη Μεταπολίτευση. Οι μελέτες ήταν περιορισμένες, κυρίως λόγω της ταχείας οικονομικής ανάπτυξης που η Ελλάδα βίωνε ως τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και της ανυπαρξίας του κράτους πρόνοιας ως απόρροια των ισχυρών οικογενειακών δεσμών που απέτρεπαν την εμφάνιση φτώχειας. Επιπλέον, άλλοι παράγοντες υπήρξαν το περιορισμένο πλαίσιο δράσης των φορέων που προωθούν την αναδιανομή τόσο κατά την περίοδο πριν τη δικτατορία όσο και κατά την περίοδο μετά, και τέλος, η ανυπαρξία των στατιστικών δεδομένων.

Ο πολιτικός διάλογος για το ζήτημα της φτώχειας ήλθε στο προσκήνιο γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 1980, την περίοδο που η χώρα βίωνε μία περίοδο οικονομικής στασιμότητας. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειώσουμε ότι την εποχή αυτή, ήταν δυνατή η

αξιοποίηση στατιστικών δεδομένων, που έκαναν εφικτή τη μέτρηση και ανάλυση των ανισοτήτων και συγκεκριμένα της φτώχειας.

Παρακάτω παρουσιάζεται μία προσπάθεια ανάλυσης της δομής και της διαχρονικής μεταβολής των ανισοτήτων στην Ελλάδα από την εποχή της Μεταπολίτευσης και μετά. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ και της πιο πρόσφατης από αυτές, του 1998 - 1999.

2. Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών

2.1 Μεθοδολογία

Οι Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ αποτελούν τις πιο αξιόπιστες πηγές στατιστικών στοιχείων που υπάρχουν στην Ελλάδα για τη μέτρηση του φαινομένου της φτώχειας και της οικονομικής ανισότητας. Τα στατιστικά αυτά στοιχεία αναφέρονται στις καταναλωτικές δαπάνες³⁰, στα εισοδήματα, στις ανέσεις κατοικίας, στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά και στα κοινωνικά και οικονομικά αγαθά των νοικοκυριών και των ατόμων που τα απαρτίζουν.

Ο φορέας που είναι υπεύθυνος για την υλοποίησή τους είναι η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος - ΕΣΥΕ, που έχει συλλέξει στοιχεία για το σύνολο της χώρας για τις περιόδους 1974, 1981 - 1982, 1987 - 1988, 1993 - 1994 και 1998 - 1999. Βέβαια, έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες προσαρμογές των δεδομένων, προκειμένου να υπάρξει μία καλύτερη προσέγγιση του επιπέδου ευημερίας των νοικοκυριών.

Μονάδα ανάλυσης είναι το ίδιο το μέλος του πληθυσμού, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούνται και μία σειρά από δείκτες³¹, όπως για παράδειγμα το ποσοστό φτώχειας, ο δείκτης του Gini και η μέση λογαριθμική απόκλιση. Γίνεται μία προσπάθεια να υπολογισθεί η φτώχεια και η οικονομική ανισότητα τόσο μεταξύ των διάφορων πληθυσμιακών ομάδων όσο και εντός αυτών. Ωστόσο, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι, ως σχετική γραμμή φτώχειας ορίζεται το 60% της διάμεσης ισοδύναμης καταναλωτικής δαπάνης της αντίστοιχης κατανομής.

³⁰ Η καταναλωτική δαπάνη θεωρείται καλύτερο μέτρο υπολογισμού του μόνιμου εισοδήματος των νοικοκυριών από ότι το τρέχον εισόδημά τους

³¹ Για λόγους που αφορούν στις ανάγκες της εργασίας, δεν αναφέρονται οι εν λόγω δείκτες αναλυτικά

2.2 Εμπειρικά αποτελέσματα

2.2.1 Δομή των οικονομικών ανισοτήτων

Μια πρώτη απεικόνιση των οικονομικών ανισοτήτων παρουσιάζεται στον πίνακα³² που ακολουθεί, όπου καταγράφεται η συμμετοχή των διάφορων κοινωνικοοικονομικών ομάδων στη συνολική ανισότητα.

Κριτήριο ομαδοποίησης	Αριθμός ομάδων	Ποσοστό % συνολικής ανισότητας αποδιδόμενο σε διαφορές μεταξύ ομάδων				
		1974	1982	1988	1994	1999
Περιφέρεια διαμονής	11	14.0	8.2	7.4	6.9	7.2
Βαθμός αστικότητας	4	13.3	9.8	10.2	6.5	10.0
Δημογραφικός τύπος νοικοκυριού	9	3.7	5.6	6.8	6.4	7.2
Επαγγελματική κατηγορία αρχηγού νοικοκυριού	9	17.0	12.5	13.5	11.5	13.8
Εκπαιδευτικό επίπεδο αρχηγού νοικοκυριού	5	25.2	17.7	20.8	21.0	19.9
Πολυμεταβλητή διάσπαση ανισότητας	109	33.3	26.4	30.5	28.8	32.8

Πίνακας 5. Δομή των οικονομικών ανισοτήτων στην Ελλάδα

Όπως παρατηρούμε, στις τέσσερις πρώτες ομαδοποιήσεις ο βαθμός συνεισφοράς των ανισοτήτων μεταξύ των ομάδων συμβάλλουν στη συνολική ανισότητα το πολύ

³² Πηγή: Βενιέρης και Παπαθεοδώρου, (2003), Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, Μέρος 2^ο - Βασικοί τομείς κοινωνικής πολιτικής, κεφ. 10^ο - Κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και φτώχεια, Αθήνα, Εξάντας, σελ. 417

κατά 17%, γεγονός που υποδεικνύει ότι οι διαφορές αφορούν σε ανισότητες εντός των ομάδων και όχι μεταξύ αυτών. Αυτές οφείλονται, κατά κύριο λόγο στο εκπαιδευτικό επίπεδο.

2.2.2 Διαστάσεις και προσδιοριστικοί παράγοντες της φτώχειας

Για την ανάλυση αυτή χρησιμοποιούνται επιλεγμένες πληθυσμιακές ομάδες, οι λεγόμενες ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας, οι οποίες αναφέρονται στον πίνακα³³ που ακολουθεί. Ο προσδιορισμός σε αυτές τις ομάδες είναι ιδιαίτερα σημαντικός, προκειμένου να χαρακτηθούν οι σωστές πολιτικές που θα οδηγήσουν στην καταπολέμηση της φτώχειας.

Η σχετική γραμμή φτώχειας που χρησιμοποιείται εδώ, δείχνει ότι, για το 1999, το 17,9% του συνόλου του πληθυσμού βρισκόταν κάτω από αυτή. Την ίδια χρονιά, το ποσό που απαιτούνταν για να αυξηθεί η κατανάλωση όλων των φτωχών στο επίπεδο της γραμμής φτώχειας, ως ποσοστό της καταναλωτικής δαπάνης, ήταν 2,8%.

Από όλες τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ προκύπτει ότι ο κίνδυνος φτώχειας των κατοίκων ημιαστικών και κυρίως αγροτικών περιοχών είναι υψηλότερος του εθνικού μέσου όρου. Σύμφωνα με τον πίνακα 5, τα ηλικιωμένα άτομα αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα υψηλό κίνδυνο, ενώ η αναλογία τους αυξάνει συνεχώς, γεγονός που επεξηγεί και την αύξηση του συνολικού επιπέδου φτώχειας. Αντίθετα, ο κίνδυνος των μονογονεϊκών οικογενειών είναι χαμηλότερος του εθνικού μέσου όρου, με αντίστοιχα μικρή συμμετοχή στη διαμόρφωση του επιπέδου της συνολικής

³³ Πηγή: Βενιέρης και Παπαθεοδώρου, (2003), Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, Μέρος 2^ο - Βασικοί τομείς κοινωνικής πολιτικής, κεφ. 10^ο - Κοινωνικοοικονομικές ανισότητες και φτώχεια, Αθήνα, Εξάντας, σελ. 423

φτώχειας. Ανάλογα σχηματίζεται και η συμμετοχή των υπόλοιπων πληθυσμιακών ομάδων, όπως προκύπτει από τον πίνακα 5.

Πληθυσμιακή ομάδα	Σχετικός κίνδυνος φτώχειας (Ελλάδα: 1.00)					Συμβολή στη διαμόρφωση της συνολικής φτώχειας (%)				
	1974	1982	1988	1994	1999	1974	1982	1988	1994	1999
Κάτοικοι αγροτικών περιοχών	1.92	1.75	1.86	1.88	2.09	65.5	57.6	53.0	46.8	45.7
Κάτοικοι ημιαστικών περιοχών	1.02	1.34	1.15	1.32	1.30	11.8	13.9	12.5	15.7	15.9
Μόνα άτομα ηλικίας 65 και άνω	4.65	5.28	4.08	3.57	3.19	7.4	10.0	9.8	13.6	11.5
Ζευγάρια χωρίς παιδιά (τουλάχιστον ένας 65 και άνω)	2.11	2.61	2.79	2.31	1.78	9.8	16.4	18.9	20.7	19.1
Μέλη μονογονεϊκών νοικοκυριών	0.88	0.67	0.82	0.62	0.68	1.7	1.0	2.0	0.9	1.0
Μέλη νοικοκυριών με αρχηγό αγρότη	1.74	1.71	1.54	1.32	2.15	41.0	37.4	26.1	16.4	20.9
Μέλη νοικοκυριών με αρχηγό άνεργο	0.73	1.91	1.09	1.92	1.84	0.7	2.3	1.9	5.2	6.8
Μέλη νοικοκυριών με αρχηγό συντάξιούχο	1.84	1.84	1.75	1.84	1.49	25.2	30.4	39.3	44.4	39.5
Μέλη νοικοκυριών με αρχηγό που δεν τελείωσε το δημοτικό σχολείο	2.36	2.38	2.77	2.73	3.41	63.4	47.9	45.8	48.2	36.2

Πίνακας 6. Επιλεγμένες ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας

Οι αναλύσεις που έχουν γίνει από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ δείχνουν ότι η πιθανότητα φτώχειας είναι αρνητικά συνδεδεμένη με το βαθμό αστικότητας του τόπου κατοικίας και, κυρίως, με το εκπαιδευτικό επίπεδο του αρχηγού του νοικοκυριού. Επιπλέον, από όλες προκύπτει ότι η πιθανότητα ενός ατόμου να βρεθεί κάτω από τη γραμμή φτώχειας είναι ιδιαίτερα υψηλή, σε σχέση με την ομάδα αναφοράς, στα ηλικιωμένα άτομα που ζουν σε μονομελή ή διμελή νοικοκυριά και στα νοικοκυριά με πολλά παιδιά. Τέλος, με απομονωμένους τους άλλους παράγοντες, τα μέλη των νοικοκυριών αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη πιθανότητα να βρεθούν κάτω από το όριο της φτώχειας, όταν η επαγγελματική κατηγορία του αρχηγού τους υποβιβαστεί και αντίθετα.

2.2.3 Μεταβολές των δεδομένων στην υπό εξέταση περίοδο

Η μέτρηση των διαχρονικών μεταβολών μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορες μεθόδους που δεν άπτονται του αντικειμένου της παρούσης εργασίας και για το λόγο αυτό δεν αναλύονται εκτενέστερα. Πάντως, εκείνο που παρατηρείται είναι ότι για την περίοδο 1974 - 1999 το μερίδιο της δαπάνης του υψηλότερου δεκατημορίου μειώθηκε κατά 2,6%, ενώ το μερίδιο των επτά χαμηλότερων δεκατημορίων αυξήθηκε. Αναφορικά με τη γραμμή φτώχειας, αυτή ακολουθεί ανάλογη πορεία με την ανισότητα υποχωρεί δηλαδή, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 1974 - 1982, όπως και η ανισότητα, ως συνέπεια της αύξησης της μέσης κατανάλωσης σε πραγματικούς όρους. Ερχόμενοι στο ζήτημα της υλικής ευμάρειας, καταγράφεται σημαντική βελτίωση της ευημερίας του πληθυσμού για την περίοδο 1974 - 1999. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται θεαματική βελτίωση για την περίοδο 1974 - 1982, μικρή βελτίωση για την περίοδο 1982 - 1988, επιδείνωση για την περίοδο 1988 - 1994 και ουσιαστική βελτίωση για την περίοδο 1994

- 1999, παρά το γεγονός ότι στην τελευταία αυτή περίοδο παρατηρείται αύξηση της ανισότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Παιδική Φτώχεια στο Βιομηχανικό Κόσμο

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ο ρόλος της αντιμετώπισης του ζητήματος της φτώχειας
στην επίτευξη αλληλόρου - βιώσιμης ανάπτυξης
Φουντούκη Ευδοκία

1. Η νέα μάστιγα του 21^{ου} αιώνα

Στα μέσα του προηγούμενου αιώνα, διάχυτη ήταν η πεποίθηση ότι το φαινόμενο της φτώχειας θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί τόσο μέσα από την οικονομική ανάπτυξη όσο και μέσω της άσκησης της κατάλληλης κοινωνικής πολιτικής από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Σήμερα και ενώ το εθνικό εισόδημα στις περισσότερες χώρες έχει τουλάχιστον διπλασιαστεί από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα και έπειτα, αξιολόγο είναι το ποσοστό των παιδιών που ζουν σε φτωχές οικογένειες, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η υγεία και η ανάπτυξή τους. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός, όπως αποκαλύπτουν τα στοιχεία, ότι ένα ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών ζει σε επίπεδα σχετικής φτώχειας, οπότε και αυτά αποκλείονται από κάθε είδους δραστηριότητα που θεωρείται αυτονόητη για άλλα παιδιά.

Οι στατιστικές που έχουν πραγματοποιηθεί για τη μέτρηση της παιδικής φτώχειας καταμαρτυρούν την αποτυχία του αναπτυγμένου κόσμου να εφαρμόσει τα ιδεώδη που εκπροσωπεί περί ισότητας και ίδιων ευκαιριών. Η παιδική φτώχεια αποδεικνύεται ολέθρια στη φυσική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών, στην υγεία τους, στο εκπαιδευτικό τους επίπεδο, στην επαγγελματική τους αποκατάσταση, στο εισόδημά τους κ.τ.λ.

Εξίσου σημαντικό είναι και το γεγονός ότι το φαινόμενο της παιδικής φτώχειας έχει αντίκτυπο και στην ποιότητα ζωής όλων των πολιτών των χωρών που χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά παιδικής φτώχειας. Παρόλο που οι περισσότεροι γονείς στερούνται αγαθών για να προσφέρουν όσο το δυνατόν περισσότερα στα παιδιά τους, αποδεικνύεται ότι το να έχει μεγαλώσει κανείς σε συνθήκες φτώχειας συχνά επηρεάζει και την υπόλοιπη ζωή του, καθώς είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου αυτά

παρουσιάζουν δυσκολίες στη μάθηση, οδηγούνται στα ναρκωτικά, παρανομούν, οπότε και διαιωνίζεται η κατάσταση της φτώχειας.

2. Η Έκθεση του Κέντρου Ερευνών Innocenti της UNICEF στη Φλώρεντία

Η Έκθεση που δημοσιοποίησε το Κέντρο Ερευνών Innocenti της UNICEF στη Φλώρεντία για την παιδική φτώχεια στο Βιομηχανικό Κόσμο αποκαλύπτει τα ακόλουθα:

- ✓ Τα επίπεδα παιδικής φτώχειας στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες του κόσμου κυμαίνονται από -3% έως +25%
- ✓ Το 1/6 των παιδιών του Βιομηχανικού Κόσμου ζουν σε συνθήκες φτώχειας, περίπου 47 εκατομμύρια παιδιά στις χώρες του ΟΟΣΑ
- ✓ Οι χώρες που κατέχουν τις έξι πρώτες θέσεις στον πίνακα κατάταξης είναι οι ίδιες τόσο με βάση την απόλυτη φτώχεια όσο και με βάση τη σχετική, και είναι η Σουηδία, η Νορβηγία, η Φιλανδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Δανία
- ✓ Όσον αφορά στη σχετική φτώχεια, τις τέσσερις τελευταίες θέσεις καταλαμβάνουν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Μεξικό
- ✓ Όσον αφορά στην απόλυτη φτώχεια, τις τέσσερις τελευταίες θέσεις καταλαμβάνουν η Ισπανία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και η Πολωνία
- ✓ Διαφορές στην αναλογία των παιδιών που ζουν σε μονογονεϊκές οικογένειες έχουν μικρή σχέση με τις διαφορές στα επίπεδα παιδικής φτώχειας της γενικής κατάταξης
- ✓ Ένα παιδί έχει κατά μέσο όρο τέσσερις φορές περισσότερες πιθανότητες να ζήσει στη φτώχεια όταν προέρχεται από μονογονεϊκή οικογένεια
- ✓ Το επίπεδο της παιδικής φτώχειας συνδέεται θετικά με το ποσοστό των οικογενειών με παιδιά, στις οποίες δεν εργάζεται κανένας ενήλικας

- ✓ Το επίπεδο της παιδικής φτώχειας συνδέεται θετικά με το ποσοστό των εργαζομένων σε πλήρη απασχόληση που κερδίζουν λιγότερο από τα 2/3 του εθνικού μέσου μισθού
- ✓ Οι κοινωνικές δαπάνες είναι υψηλότερες στις χώρες με τα χαμηλότερα επίπεδα παιδικής φτώχειας
- ✓ Η φορολογική πολιτική και οι κοινωνικές δαπάνες έχουν οδηγήσει σε μείωση των επιπέδων παιδικής φτώχειας σε κάποια κράτη από 5% έως 20%

Στον πίνακα που ακολουθεί απεικονίζονται τα ευρήματα της παραπάνω έρευνας.

Χώρα	% παιδικής φτώχειας	Μονογονεϊκές οικογένειες	Νοικοκυρά χωρίς εργασία	Χαμηλοί μισθοί	Κοινωνικές δαπάνες
Σουηδία	2.6	21.3	5.0	5.2	14.8
Νορβηγία	3.9	15.0			11.2
Φινλανδία	4.3	11.8	11.8	5.9	15.4
Βέλγιο	4.4	8.2	11.0	7.2	9.7
Λουξεμβούργο	4.5	5.8	3.8		7.9
Δανία	5.1	15.2			16.0
Τσεχία	5.9	8.3			5.4
Ολλανδία	7.7	7.4	9.3	11.9	12.6
Γαλλία	7.9	7.7	8.8	13.3	9.1
Ουγγαρία	10.3	7.4	7.4		
Γερμανία	10.7	9.8	8.6	13.3	8.4
Ιαπωνία	12.2			15.7	1.7
Ισπανία	12.3	2.3	10.1	19.0	6.3
Ελλάδα	12.3	3.7	4.5		2.9
Αυστραλία	12.6	14.1	13.9	13.8	6.3
Πολωνία	15.4	5.6			
Καναδάς	15.5	12.2	13.4	23.7	6.8
Ιρλανδία	16.8	8.0	15.4	18.0	9.1
Τουρκία	19.7	0.7	3.3		0.7
Ηνωμένο Βασίλειο	19.8	20.0	19.5	19.6	8.8
Ιταλία	20.5	2.8	7.6	12.5	4.5
Η.Π.Α.	22.4	16.6	11.1	25.0	3.1
Μεξικό	26.2	4.3	3.5		0.4

Πίνακας 7. Απεικόνιση των ευρημάτων της Έκθεσης του Κέντρου Ερευνών Innocenti της UNICEF στη

Φλωρεντία

3. Η στάση της Ευρώπης

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρώπης στη Λισσαβόνα, το Μάρτιο του 2000, οι ηγέτες των κρατών - μελών ομόφωνα συμφώνησαν σχετικά με τα ανεπίτρεπτα επίπεδα παιδικής φτώχειας και τις προσπάθειες που όφειλαν να καταβάλλουν για τη μείωσή τους. Τα βήματα για την καταπολέμηση του φαινομένου θα μπορούσαν να υλοποιηθούν μέσα από την θέσπιση ουσιαστικών στόχων ως το τέλος του ίδιου χρόνου, προκειμένου να γίνει μια αποτελεσματική παρακολούθηση της προόδου.

Ιδιαίτερα ωφέλιμες για το σκοπό αυτό θα ήταν συγκριτικές αναλύσεις ανάμεσα στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα πολύτιμο εργαλείο παρέχει το Σύστημα Δημοσκοπήσεων Νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Community Household Panel - ECHP), το οποίο είναι ένα σύνολο από διερευνητικές δημοσκοπήσεις που διεξάγονται με κοινή μεθοδολογία και ερωτηματολόγια. Τα στοιχεία που συλλέγουν οι δημοσκοπήσεις αυτές, έχουν ως βάση όχι μόνο το εισόδημα, αλλά και άλλους δείκτες οικογενειακής φτώχειας. Η μέτρηση πραγματοποιείται σε μακροχρόνια βάση, ώστε να εξεταστεί αν υφίσταται μείωση στα επίπεδα του φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η έννοια της παγκοσμιοποίησης έχει αρνητική και θετική χροιά, ανάλογα με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες χρησιμοποιείται. Άλλοτε περιγράφεται ως ο μοχλός για τη μελλοντική ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας και άλλοτε ως η διαδικασία που ενισχύει τις διαφορές μεταξύ των χωρών και επομένως εμποδίζει την κοινωνική πρόοδο.

Οι διεθνείς χρηματοδοτικοί οργανισμοί αποτελούν τα υποστηρίγματα της παγκόσμιας τάξης και συμβάλλουν στην καθυστάση της ανθρωπότητας στις απαιτήσεις της αγοράς και της συσσώρευσης. Οι συμφωνίες που συνάπτουν οι διεθνείς οργανισμοί και οι τακτικές που ακολουθούν, οι οποίες προάγουν τον πόλεμο θέσεων μέσα σε αυτούς, θέτουν σε αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα των αποστολών τους. Οι ανάγκες των κοινωνικών ομάδων δε μπορούν να ταυτιστούν απόλυτα με τα συμφέροντα που οι ίδιοι επιδιώκουν να καλύψουν.

Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι τα μεταρρυθμιστικά σχέδια των διεθνών οργανισμών μάλλον αποδυναμώνουν παρά ενισχύουν τη δημοκρατική εκπροσώπηση των αναπτυσσόμενων χωρών, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η πραγματοποίηση των αιτημάτων τους. Διάχυτη είναι η άποψη ότι οι διεθνείς οργανισμοί που επιτηρούν τις οικονομικές πολιτικές των αναπτυσσόμενων χωρών, λειτουργούν ως μέσα αστυνόμευσης των χωρών με βάση το διεθνές δίκαιο.

Παράλληλα, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα μέτρα που λαμβάνονται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα λειτουργούν μεν ως κοινωνικά δίκτυα ασφαλείας, επιδιώκουν όμως να έχουν το λιγότερο δυνατό κόστος για τους πιστωτές. Αποτελεσματικότερες θα ήταν μάλλον προσπάθειες που θα ήταν αποκομμένες από τις λειτουργίες της κεντρικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Έτσι, θα προωθούνταν η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Όσον αφορά στους Στόχους της Χιλιετίας, η αποτελεσματικότητά τους θα ήταν μεγαλύτερη αν υπήρχε μία σύνδεση των πολιτικών σε παγκόσμιο επίπεδο με την ενίσχυση της κοινωνικής δύναμης των φτωχών κρατών. Διαφορετικά, ενυπάρχει η πιθανότητα αλλοίωσης των προβλεπόμενων στόχων. Διαδικασίες διευρυμένης συμμετοχής από μέρους των φτωχών χωρών θα διευκόλυναν τις επιδιώξεις του οργανισμού. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δε φαίνεται εφικτό, καθώς η κοινωνική ισότητα και η δικαιοσύνη δύσκολα μπορούν να αποτελέσουν τη βάση αναφοράς όλων των δράσεων διεθνώς.

Εξίσου σημαντικός θεωρείται ο ρόλος του εμπορίου, το οποίο μπορεί υπό τις κατάλληλες προϋποθέσεις να συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση και να οδηγήσει σε ορατά αποτελέσματα, διευκολύνοντας εκατομμύρια ανθρώπους να ξεφύγουν από την κατάσταση της φτώχειας. Παρόλα αυτά, παράγοντες όπως η απελευθέρωση του εμπορίου και η παγκοσμιοποίηση, ενώ δημιουργούν πολλές ευκαιρίες για κάποιους, έχουν συμβάλει και στη δημιουργία ανισοτήτων και στη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ πλούσιων και φτωχών. Οι προσδοκίες που δημιουργήθηκαν στη Συνδιάσκεψη της Doha μάλλον δεν αναμένεται να έχουν την αναμενόμενη αποτελεσματικότητα ως το 2015, μετά και τη διακοπή των διαπραγματεύσεων το καλοκαίρι του 2006.

Αναφορικά με τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών – ΕΟΠ, η συλλογή και ανάλυση των στοιχείων από αυτές οδηγούν σε συμπεράσματα, των οποίων η παρουσίαση είναι απαραίτητη για την άσκηση των κατάλληλων πολιτικών. Από αυτές, λοιπόν, προκύπτει ότι, οι ανισότητες στην Ελλάδα είναι, κατά κύριο λόγο, διαφορές εντός των διάφορων κοινωνικοοικονομικών ομάδων και όχι μεταξύ αυτών, ενώ οι οικονομικές ανισότητες συνδέονται μόνο με τις διαφορές στο μορφωτικό επίπεδο.

Αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τα επίπεδα φτώχειας, αυτοί είναι το

χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, η κατάσταση ανεργίας του αρχηγού του νοικοκυριού και η διαμονή σε αγροτικές περιοχές. Τέλος, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το επίπεδο της κοινωνικής ευημερίας βελτιώθηκε σε σημαντικά επίπεδα.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε δύο πολύ σημαντικά στοιχεία. Κατ' αρχάς, οι έρευνες εξετάζουν μόνο ιδιωτικά νοικοκυριά, αποκλείουν δηλαδή τα πολύ μικρά και φτωγά νοικοκυριά του πληθυσμού. Επιπλέον, δεν υπάρχει συμμετοχή των οικονομικών μεταναστών που κατοικούν στην Ελλάδα, των οποίων ο αριθμός αυξήθηκε σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός ότι οι ομάδες αυτές χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα χαμηλό βιοτικό επίπεδο σε σχέση με το μέσο επίπεδο διαβίωσης του εξεταζόμενου δείγματος στις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών - ΕΟΠ, αλλοιώνει την απεικόνιση της κατάστασης στην Ελλάδα. Το πιθανότερο είναι ότι αυτή είναι δυσμενέστερη από ότι παρουσιάζεται.

Κατά δεύτερο λόγο, στην ανάλυση της κατανάλωσης δε λαμβάνεται υπ' όψιν η συμβολή των παροχών από μέρος του κράτους. Επειδή οι παροχές αυτές είναι διαφορετικές από περίοδο σε περίοδο και επειδή δε χρησιμοποιούνται το ίδιο από όλα τα νοικοκυριά, τα επίπεδα ανισότητας, φτώχειας και κοινωνικής ευημερίας είναι κατά πάσα πιθανότητα ευμενέστερα από ότι παρουσιάζονται στις έρευνες.

Σύμφωνα λοιπόν με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ελλάδα κατέχει έναν από τους υψηλότερους δείκτες φτώχειας μεταξύ των κρατών - μελών, ενώ το 20% του πληθυσμού της χώρας μας απειλείται από τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η προσπάθεια επέκτασης και βελτίωσης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που καταβάλλεται, αντανακλάται στο αυξανόμενο ποσοστό των κοινωνικών δαπανών της χώρας, απαιτείται όμως περαιτέρω ενδυνάμωση του κράτους πρόνοιας.

Τέλος, αναφορικά με το ζήτημα της παιδικής φτώχειας, γίνεται αντιληπτό ότι πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα βιομηχανικά κράτη έχουν

τις ρίζες τους στην ένδεια που βιώνουν πολλά παιδιά. Οπωσδήποτε, το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μεγαλώνει κανείς παίζει καθοριστικό ρόλο και δεν είναι ζήτημα ατομικής ευθύνης. Εκείνο που είναι αδικαιολόγητο, είναι η αδιάφορη στάση της πολιτείας και η μη άσκηση της κατάλληλης πολιτικής που εμποδίζουν την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής του εκάστοτε πολίτη. Κρίνεται, επομένως, σκόπιμο για το καλό των παιδιών του κόσμου, η δέσμευση για εξάλειψη της παιδικής φτώχειας σε όλα τα κράτη του κόσμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Ελληνόγλωσση

- 1) Αλεβίζου Μαριλένα, μετ., Gordellier, Serge, Ο κόσμος τον 21^ο αιώνα: 80 κείμενα για να κατανοήσουμε τη νέα τάξη πραγμάτων: κοινωνίες και ανθρώπινη ανάπτυξη, γεωπολιτική και διεθνείς σχέσεις, οικονομία, εργασία και επιχειρήσεις, πολιτική, αξίες και ουτοπίες, περιοχές και κράτη του κόσμου, 2001, Πατάκη
- 2) Αλτάνης Παναγιώτης, Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Υγεία- Πρόνοια», Πολιτικές για την ανάπτυξη και την προαγωγή της Δημόσιας Υγείας, Ενότητα 3^η- Φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός και ανισότητες στην υγεία, 2000 - 2006, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας
- 3) Βενιέρης Δημήτρης και Παπαθεοδώρου Χρίστος, 2003, Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα
- 4) Έκθεση Ανθρώπινης Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Η φτώχεια στην Ελλάδα, 2006
- 5) Ελλάς, Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερική Πολιτική και Βιώσιμη Ανάπτυξη, από το Ρίο στο Γιοχάνεσμπουργκ - 10 χρόνια μετά, 2002, Λιβάνης
- 6) Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος Ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Πρόταση της Επιτροπής εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Goteborg, 15.5.2001, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- 7) Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Εμπόριο και Αειφόρος Ανάπτυξη για να

- μπορέσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες να επωφεληθούν από τις εμπορικές συναλλαγές,
18.9.2002, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- 8) Κανελλόπουλος Κώστας Ν., Διανομή, αναδιανομή και φτώχεια, 2004, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
- 9) Κανελλόπουλος Κώστας Ν., Εισοδήματα και φτώχεια στην Ελλάδα: προσδιοριστικοί παράγοντες, 1986, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, ΚΕΠΕ
- 10) Καράγιωργας Σάκης, Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα, 1990, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
- 11) Μουτούλας Π., μετ. Gilder George, Πλούτος και φτώχεια, 1999, Ροές
- 12) Πανούσης Γιάννης Απ., Το έγκλημα του φτωχού και η φτώχεια ως «έγκλημα» (σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης), 2002, Σάκκουλα
- 13) Πετμεζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004, Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός, Αθήνα, Εξάντας

Ξενόγλωσση

- 1) European Community, The role of culture in preventing and reducing poverty and social exclusion, 2005, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- 2) Jeffrey Sachs, The end of poverty, 2005, Penguin Books
- 3) Kikilias Elias and Eric Gazon, Regional aspects of poverty in Greece, 2005, National Center for Social Research

Εφημερίδες

- 1) Ελευθεροτυπία
- 2) Καθημερινή

- 3) Τα Νέα
- 4) Το Βήμα

Websites

- 1) www.ecouncil.ac.cr/
- 2) www.eu.com
- 3) www.globalisierung.com
- 4) www.iisd.org
- 5) www.imf.org
- 6) www.johannesburgsummit.org
- 7) www.statistics.gr
- 8) www.sustainable.doe.gov/
- 9) www.unicef.gr
- 10) www.un.org
- 11) www.undp.org/mdg/
- 12) www.worldbank.org
- 13) www.wto.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας

Στόχος 1ος: Εξάλειψη ακραίας φτώχειας και λιμού

1) Μείωση της φτώχειας κατά το ήμισυ έως το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό πληθυσμού με λιγότερο από \$1 κατά κεφαλήν ημερησίως και χάσμα φτώχειας/Ποσοστό φτώχειας με βάση την εθνική γραμμή φτώχειας
  - Συμμετοχή του φτωχότερου πεντημόριου του πληθυσμού στην εθνική κατανάλωση
- 2) Μείωση του ποσοστού του πληθυσμού που υποφέρει από πείνα κατά το ήμισυ (με βάση τα ποσοστά του 1990)

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Λιποβαρή παιδιά (κάτω των 5 ετών)
- Ποσοστό του πληθυσμού που λαμβάνει λιγότερες από τις ελάχιστες απαιτούμενες θερμίδες ημερησίως

Στόχος 2ος: Απόκτηση πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από όλους

3) Εξασφάλιση συνθηκών ώστε το 2015 τα αγόρια και τα κορίτσια σε όλες τις χώρες του κόσμου να έχουν πρόσβαση και να μπορούν να ολοκληρώσουν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Καθαρό ποσοστό εγγαφών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
- Ποσοστό μαθητών που εγγράφονται στην πρώτη τάξη και ολοκληρώνουν την πέμπτη τάξη/Ποσοστό μαθητών που αποφοιτούν από το δημοτικό σχολείο
- Ικανότητα ανάγνωσης και γραφής μεταξύ των εφήβων/νέων 15-24 ετών

Στόχος 3ος: Προώθηση ισότητας των φύλων και ενίσχυση της θέσης των γυναικών

4) Εξάλειψη ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων ως προς την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αν είναι δυνατόν ως το 2005) και ως προς όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης το αργότερο ως το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Αναλογία κοριτσιών/αγοριών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης
- Αναλογία κοριτσιών/αγοριών ηλικίας 15 - 24 ετών που γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή
- Συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση (ως μισθωτών/ημερομίσθιων), σε τομείς εκτός γεωργίας
- Ποσοστό θέσεων που κατέχουν γυναίκες στα κοινοβούλια

Στόχος 4ος: Μείωση της παιδικής θνησιμότητας

5) Μείωση κατά δύο τρίτα του ποσοστού θνησιμότητας των παιδιών κάτω των 5 ετών, το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό θνησιμότητας παιδιών κάτω των 5 ετών
- Παιδική θνησιμότητα
- Ποσοστό παιδιών ενός έτους που έχουν εμβολιαστεί για ιλαρά

Στόχος 5ος: Βελτίωση της υγείας των επιτόκων

6) Μείωση κατά τρία τέταρτα του ποσοστού μητρικής θνησιμότητας το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό μητρικής θνησιμότητας
- Ποσοστό τοκετών υπό την επίβλεψη εξειδικευμένου ιατρικού προσωπικού

Στόχος 6ος: Καταπολέμηση του HIV/AIDS, της ελονοσίας και άλλων νοσημάτων

7) Αναχαίτιση και αντιστροφή τάσεων όσον αφορά στη διάδοση του HIV/AIDS το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Εμφάνιση HIV σε εγκύους 15 - 24 ετών
- Αναλογία χρήσης προφυλακτικού προς άλλες μορφές αντισύλληψης (χρήση προφυλακτικού σε συνθήκες υψηλού κινδύνου μετάδοσης του AIDS/Ποσοστό πληθυσμού 15 - 24 ετών που έχει την απαραίτητη πληροφόρηση για το HIV/AIDS/Ποσοστό πληθυσμού που χρησιμοποιεί αντισυλληπτικές μεθόδους)
- Αναλογία ορφανών παιδιών (εξαιτίας θανάτου γονέων από HIV/AIDS) προς τα μη ορφανά παιδιά, ηλικίας 10 - 14 ετών, που παρακολουθούν το σχολείο

8) Αναχαίτιση και αντιστροφή τάσεων όσον αφορά στην εμφάνιση ελονοσίας και άλλων σοβαρών νοσημάτων το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό πασχόντων από ελονοσία και θανάτων από την ασθένεια αυτή
- Ποσοστό πληθυσμού σε περιοχές υψηλού κινδύνου (ελονοσίας) που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της ασθένειας
- Ποσοστό πασχόντων από φυματίωση και θανάτων από την ασθένεια αυτή
- Ποσοστό περιπτώσεων φυματίωσης που εντοπίζονται και θεραπεύονται

Στόχος 7ος: Διασφάλιση περιβαλλοντικής αειφορίας (environmental sustainability)

9) Ενσωμάτωση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης στις εθνικές πολιτικές και τα διάφορα προγράμματα και ανάσχεση της καταστροφής των περιβαλλοντικών πόρων

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό επιφάνειας που καλύπτεται από δάση

- Αναλογία προστατευόμενων περιοχών με στόχο τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλίας προς τη συνολική επιφάνεια
- Κατανάλωση ενέργειας ανά μονάδα ΑΕΠ
- Κατά κεφαλήν εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και χλωροφθοράνθρακα που καταστρέφει το όζον
- Ποσοστό πληθυσμού που χρησιμοποιεί στερεά καύσιμα

10) Μείωση κατά το ήμισυ του ποσοστού του πληθυσμού που δε διαθέτει σταθερή πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό και βασικές συνθήκες αποχέτευσης το 2015

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό (αγροτικού και αστικού πληθυσμού) που διαθέτει σταθερή πρόσβαση σε βελτιωμένες συνθήκες ύδρευσης
- Ποσοστό του πληθυσμού που διαθέτει πρόσβαση σε βασικές συνθήκες αποχέτευσης

11) Σημαντική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τουλάχιστον 100 εκατομμυρίων του πληθυσμού της γης που ζουν σε παραγκουπόλεις το 2020

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό νοικοκυριών που διαθέτουν ασφαλή ιδιόκτητη περιουσία

Στόχος 8ος: Προώθηση της παγκόσμιας συνεργασίας (global partnership) για την ανάπτυξη

12) Προώθηση της ανάπτυξης ενός ανοικτού, στηριζόμενου σε κανόνες, προβλέψιμου και χωρίς διακρίσεις συστήματος εμπορίου, καθώς και χρηματοοικονομικού συστήματος (περιλαμβάνεται η επιδίωξη της χρηστής διακυβέρνησης, της ανάπτυξης και της μείωσης της φτώχειας, σε εθνική και διεθνή κλίμακα) - (Οι επιμέρους στόχοι που εντάσσονται στον κύριο στόχο 8 εξειδικεύονται παραπέρα για τις χώρες που βρίσκονται σε πολύ χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης)

13) Αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών (περιλαμβάνεται η εξάλειψη των δασμών και άλλων εμποδίων στις εξαγωγές των χωρών αυτών, ενισχυμένο πρόγραμμα υποστήριξης των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών και περισσότερο γενναιοδωρη επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια - κυρίως προς τις χώρες που προωθούν τη μείωση της φτώχειας)

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (ΕΑΒ)

- Η καθαρή ΕΑΒ ως ποσοστό του ακαθάριστου εισοδήματος των δωρητριών χωρών του ΟΟΣΑ
- Ποσοστό διμερούς ΕΑΒ (από τις δωρήτριες χώρες του ΟΟΣΑ και προς συγκεκριμένους τομείς) για την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών (εκπαίδευσης, υγειονομικής φροντίδας, διατροφής, ασφαλούς πόσιμου νερού και αποχέτευσης)
- Ποσοστό διμερούς ΕΑΒ (από τις δωρήτριες χώρες του ΟΟΣΑ) που δεν απευθύνεται σε συγκεκριμένους τομείς
- ΕΑΒ που λαμβάνουν οι ηπειρωτικές χώρες (και χώρες που αποτελούνται από μικρά νησιά), ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου εισοδήματος των χωρών αυτών

14) Αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των ηπειρωτικών χωρών και αυτών που αποτελούνται από μικρά νησιά (π.χ. μέσα από το Πρόγραμμα Δράσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Μικρών Νησιωτικών, Αναπτυσσόμενων Χωρών και άλλα μέτρα που αποφασίστηκαν από τον ΟΗΕ)

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

Πρόσβαση στην αγορά

- Ποσοστό εισαγωγών (στις αναπτυσσόμενες χώρες) προϊόντων προερχόμενων από τις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν επιβαρύνονται με δασμούς

- Μέσο επίπεδο δασμών που επιβάλλουν οι αναπτυγμένες χώρες στα αγροτικά προϊόντα και τα είδη ένδυσης τα οποία εξάγουν οι αναπτυσσόμενες χώρες
- Επιδότησεις στα (εγχώρια) αγροτικά προϊόντα που προσφέρουν οι χώρες του ΟΟΣΑ, ως ποσοστό του ΑΕΠ των χωρών αυτών
- Ποσοστό ΕΑΒ που παρέχεται για την ανάπτυξη υποδομής, τεχνογνωσίας και άλλων ικανοτήτων που προωθούν το εμπόριο

15) Συνολική αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με το χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών (μέτρα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο)

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

Αντιμετώπιση του χρέους

- Σύνολο χωρών σε διαδικασία ένταξης στο ειδικό πρόγραμμα για τις υπερχρεωμένες φτωχές χώρες/Σύνολο χωρών για τις οποίες έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία ένταξης στο ειδικό πρόγραμμα
- Ανακούφιση από το χρέος που προσφέρεται στα πλαίσια του ειδικού προγράμματος για τις υπερχρεωμένες φτωχές χώρες (σε \$ ΗΠΑ)
- Εξυπηρέτηση χρέους ως ποσοστό των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

16) Σε συνεργασία με τις αναπτυγμένες χώρες, ανάπτυξη και εφαρμογή στρατηγικών για ικανοποιητική, παραγωγική απασχόληση των νέων

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό ανεργίας των νέων 15 - 24 ετών (ανά φύλο)

17) Σε συνεργασία με τις φαρμακευτικές εταιρείες, εξασφάλιση βασικών φαρμάκων για τις αναπτυσσόμενες χώρες με ευνοϊκούς για αυτές όρους

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Ποσοστό του πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε βασικά φάρμακα (σε τιμές προσιτές και σε μόνιμη βάση)

18) Σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, διάχυση των ωφελειών της νέας τεχνολογίας (κυρίως της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών)

Δείκτες παρακολούθησης της πορείας εφαρμογής

- Τηλεφωνικές γραμμές και συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας ανά 100 κατοίκους
- Χρήστες προσωπικών Η/Υ ανά 100 κατοίκους/Χρήστες διαδικτύου ανά 100 κατοίκους

Πηγή: www.undp.org/mdg/

www.un.org/millenniumgoals.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες για την περίοδο 2001 - 2006, όπως καταγράφηκαν από το αρμόδιο τμήμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Greece: Selected Economic Indicators, 2001- 2006						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Real economy (change in percent)						
Real GDP	4.6	3.8	4.6	4.7	3.5	3.3
Final domestic demand	2.7	4.5	5.7	4.6	3.1	3.9
Private consumption	2.9	3.3	4.5	4.4	4.4	4.0
Public consumption	-1.5	7.3	-2.1	3.9	1.1	0.6
Gross fixed capital formation	4.9	6.0	13.7	5.7	1.0	5.4
Foreign balance (contribution)	1.7	-1.1	-1.4	-0.5	0.1	-1.0
Unemployment rate (in percent)	10.8	10.3	9.7	10.5	10.0	10.0
Employment	-0.1	2.2	2.4	0.9	1.1	0.5
Unit labor costs (economy wide)	2.8	3.0	2.4	3.2	3.3	3.0
GDP deflator	3.5	4.0	3.5	3.6	3.6	3.3
CPI (year average)	3.7	3.9	3.4	3.0	3.6	3.3
Public finance (percent of GDP)						
General government balance	-6.1	-4.9	-5.7	-6.6	-4.6	-2.7
General government primary balance	1.2	1.3	0.0	-0.9	0.7	2.2
General government structural balance	-6.1	-5.0	-6.1	-7.4	-5.2	-3.2
General government gross debt	114	112	109	111	108	104
Money and credit (end of year, percent change)						
Domestic credit 1/	9.3	8.5	3.0	7.7	10.1	...
Interest rates (percent)						
Deposit rate 1/	3.3	2.8	2.5	2.3	2.2	...
Government bond yield 1/	5.3	5.1	4.3	4.3	3.5	...
Balance of Payments (in percent of GDP, unless otherwise noted)						
Exports of goods and services	25.5	22.2	21.1	23.6	24.1	24.7
Imports of goods and services	35.0	30.6	28.3	29.5	29.3	30.2
Trade balance	-9.5	-8.4	-7.2	-6.0	-5.2	-5.5
Current account	-6.2	-6.0	-5.6	-3.8	-3.2	-3.6
Exchange rate						
Exchange rate regime	Euro area					
Present rate (December 9, 2004)						
Nominal effective exchange rate (1990=100) 2/	62.4	63.4	65.8	66.4	66.2	...
Real effective exchange rate (1990=100) 2/	108.9	112.1	117.8	119.9	121.3	...

Πίνακας 8. Επιλεγμένοι οικονομικοί δείκτες που απεικονίζουν την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας για την περίοδο 2001 - 2006

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος - ΕΣΥΕ, Υπουργείο Οικονομικών

Ελλάδος, Τράπεζα της Ελλάδος, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο